

ԴԱՍ ԵՒ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

Բ. ՏԱՐԻ

Հրատարակու թի՛ն

ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԴՊՐՈՅՆՆԵՐԻՒՄ

ԿՐԹԱԿԱՆ ԿՈՒՄԻՏԵ

31-33 East 27th St., New York

27 JUL 2016

ԴԱՍ ԵՒ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

Բ. ՏԱՐԻ

Հրատարակութիւն

ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԴՊՐՈՑՆԵՐՈՒ

ԿՐԹԱԿԱՆ ԿԵԴ. ՄԱՐՄՆԻ

31-33 East 27th St., New York

1935

ԳԻՆ 50 ՍԵՆԹ

ԵՐԵՒԱՆ ՏՊԱՐԱՆ

ՆԻՒ ԵՈՐԿ

Ա Ջ Դ

Հայ ժողովրդական Դպրոցներու Կեդրոնական Կրթական Մարմինս քաջ գիտնալով որ հնարաւոր չէ առաջին իսկ առթիւ լոյս ընծայել անքերի դասագրքեր, կը խնդրէ բոլոր հետաքրքրուողներէն, քննել մեր ԽԱՂ ԵՒ ԱՇԽԱՏԱՆՔ ու ԴԱՍ ԵՒ ԱՇԽԱՏԱՆՔ Ա. ԵՒ Բ. ընթերցարանները եւ դիտողութիւնները ընել մամուլով կամ գրաւոր կերպով ուղարկել մեր հասցէին:

ARMENIAN COMMUNITY SCHOOLS
CENTRAL EDUCATIONAL COMMITTEE

31-33 East 27th Street
New York, N.Y.

11-1866591

Յ Ա Ս Մ Ի Կ Ի Կ Ա Մ Ա Կ Ը

«Իմ լա՛ւ տատի,
Անո՛ւշ տատի,
Դո՛ւ վաղուց ես
Հեռացեր.
Ի՞նչ կը լինի
Որ երեսս դաս.
Ես քե՛զ շատ եմ
Կարօտցեր:

Եւ Յասմիկը
Գրեց, գրեց,
Լեցուց ամբողջ
Մի երես,
Լաւ մը դիտեց,
Ապա ծալեց
Ու ծրարի
Մէջ փակեց:

Իմ լա՛ւ տատի,
Անո՛ւշ տատի,
Պիտներ եմ
Հիմա ես,
Դպրոց կ'երթամ,
Մարզանք կ'ընեմ,
Դիր կը գրեմ
Մեծի պէս:»

— Ա՛ս ալ հասցէն,
Յասմիկն ըսաւ
Ու փոստարկղին
Մէջ դրաւ:
Դպրոց դարձաւ
Դէմքով ժպտուն
Յասմիկն աշխոյժ
Ու սիրուն:

1. Յասմիկն ի՞նչ կ'ըներ:
2. Քանի՞ տարեկան է կը կարծէք Յասմիկը:

1. Այս ոտանաւորի առաջին տողին մէջ քանի՞ տառ, քանի՞ ձայն, քանի՞ վանկ եւ քանի՞ բառ կա:

Ո՞Վ ՈՒՐ ԷՐ ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԻՆ

Դպրոցի բակն այդ օրը կենդանացած էր:

Երեխաները հաւաքւած էին եւ ուրախ ճչոցով իրար կը բարեւէին, իրար հարց ու փորձ կ'ընէին, թէ ո՛ւր են գացած, ի՛նչ են ըրած ամբողջ ամառը, արձակուրդի ընթացքին:

— Գիտե՞ս, Վաչիկ, ես գացած էի Ստեփանաւան, այնտեղ այնպէս լա՛ւ էր, կ'ըսէր Ամալիկը:

— Է՛հ, բան ըսիր, ես գացած էի ճամբար, կը գոչէր Վաչիկը.— ճամբարը, հա, այդպէս կը կոչւին երեխաներու համար կազմակերպւած ամառանոցները սարալանջերու մէջ: Գիտե՞ս ճամբարն ինչ լաւ է, բոլորս միասին խարոյկի շուրջ հաւաքւած կը խօսակցէինք, կէսօրւա տաքին միասին կը լողայինք, ձուկ կ'որսայինք, մարգանք կ'ընէինք, կը պարէինք:

— Բայց ո՛վ կ'զբաղէր ձեզ հետ, հարց տուաւ մէկը:

— Ի՞նչպէս թէ ով, չէ որ Ընկեր Կիման ալ այնտեղ էր:

— Ա՛խ, ինչ լաւ կ'ըլլար, որ բոլոր ընկերներով միասին գացած ըլլայինք ճամբար, ըսաւ տխուր ու գլխիկոր Ամալիկը:

— Ես մնացի այստեղ,— մէջ մտաւ Ռոզիկը.— մեր բակի երեխաներու հետ կը խաղայի:

— Դէ՛ ես ալ այնտեղ կը մասնակցէի Հոկտեմբերիկներու խաղին. բայց ուրիշ բան է, երբ մարդ իր բոլոր ընկերներու հետ կ'ըլլա, ըսաւ Ամալիկը:

— Իսկ ես գիւղն էի գացած, ընդմիջեց մէկ ուրիշը.— հայրիկս կոլխոզի մէջ կ'աշխատէր, ես ալ կ'երթայի դաշտ, բոլոր երեխաներու հետ կ'աշխատէի:

— Ա՛յ, այդ լաւ է, դալ տարի ես ալ պէտք է ճամբար երթամ կամ կոլխոզ. մինակ երթալը լաւ չէ.— ըսաւ Ամալիկը:

— Ես ալ պէտք է ճամբար երթամ.— ձայն տուաւ Աղասին.— անշուշտ ընկերներու հետ միասին ըլլալը լաւ է:

1. Երեխաները դպրոցի բակը ի՞նչ կ'ընէին:
2. Պատմեցէ՛ք թէ ամառային արձակուրդը ինչպէս անցուցիք:
3. Ի՞նչ է կոլխոզը (հաւաքական տնտեսութիւնը):

1. Բառերը կ'ըլլան միավանկ, երկավանկ, եռավանկ եւ բազմավանկ. օրինակ՝ սար, սեղան, դասարան, աշակերտութիւն: Վերի պատմածքին գտէ՛ք երկուական օրինակ, միավանկ, երկավանկ, եռավանկ եւ բազմավանկ բառերու:
2. Կարդացէ՛ք ձեր գրած բառերը, վանկերը իրարմէ անջատաբար արտասանելով:

Ը Ն Թ Ե Ր Ց Ա Ս Ր Ա Ղ Ը

Փոքրիկ Գառնիկ իր մեծ եղբոր հետ առաջին անգամ դնաց ընթերցասրահը: Ներս մտնելուն պէս ան տեսաւ պահարանի վրա կախած, գեղեցիկ շրջանակներով երեք նկար: Գառնիկը ճանչցաւ զանոնք: Միասնիկեան, Սահակ Տէր Գաբրիէլեան եւ Աբրահամ Գուլոյեանն էին, որոնք կարծես թէ միշտ ալ ուրախ ժպտով կը նայէին Գառնիկին: Պահարանին մէջ շարած էին մեծ ու փոքր գրքեր:

— Դուն ի՞նչ գիրք կ'ուզես փոքրիկ, հարցուց Գառնիկին, գրադարանի աղջիկը:

— Պզտիկ գիրք մը, լաւ եւ պատկերազարդ:

— «Հոկտեմբերիկ» կ'ուզե՞ս:

— Ձէ, «Հոկտեմբերիկ» կ'ստանամ, բոլորը կարդացած եմ:

— Այն ժամանակ ես քեզի կուտամ «Մենք կարմիր Բանակային Ննք» գիրքը:

— Հա, տէ՛ք, այդ լաւ գիրքը ըլլալու է:

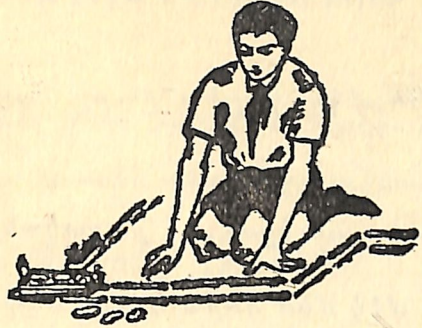
Գիրքն առնելով ան եղբորը հետ անցաւ ընթերցարան, երկա՛ր-երկա՛ր սեղաններու առաջ շատ մարդիկ նստած, լուռ ու մունջ գիրք կը կարդային:

Գառնիկն ալ տեղաւորուեցաւ իր եղբոր կողքին եւ սկսաւ կարդալ իր եղբոր գիրքը:

— Գիտե՞ս, հայրիկ, ես Արամին հետ դացած էի գրադարան գիրք կարդալու, — ուրախ-ուրախ ըսաւ Գառնիկը տուն մտնելով, — այնքան լաւ է, որ այսուհետեւ ամենօր պիտի երթամ:

1. Ի՞նչ է ընթերցասրահը:
2. Ի՞նչ գրքեր առած ես գրադարանէն:
3. Ո՞վ է Սահակ Տէր Գաբրիէլեանը, Աբրահամ Գուլոյեանը, Միասնիկեանը:

1. Որեւէ միտք բռնելով արտայայտուած կը կոչուի նախադասութիւն: Վահան իր դասը կը պատրաստէ՝ նախադասութիւն մըն է:
2. Ընդօրինակեցէ՛ք վերի պատմածքէն չորս նախադասութիւն:

Խ Ա Ղ - Ա Շ Խ Ա Տ Ա Ն Ք

Մեր Սուրիկը, տե՛ս, յատակին
Մերկ ծնկները ծալած տակին,
Հանգիստ նստած, լուռ աշխատում
Փոքրիկ տրամվայ է պատրաստում:

Հուցկիներէց գիծ է շարել,
Տուփիկները վագոն արել,
Մէջը լցրել լոբու հատիկ,
Թէ՛ թող սրանք լինեն մարդիկ:

Տուփի ետեւ, տուփի առաջ,
Համազգեստով սեւ ու կանաչ
Կպցրել է երկու պատեր,
Մէկը վարիչ, մէկ օգնական:

1. Պամեցէ՛ք վերի ոտանաւորի իմաստը ձեր բռնելով:
1. Անձի, տեղի, կենդանիի, բոյսի եւ իրերու անունները կը կոչուին, անուն կամ գոյական: Օրինակ՝ Վարդան, Երեւան, շուն, վարունգ եւ սեղան:
2. Որոշեցէ՛ք վերի ոտանաւորի մէջ գտնուած գոյականներուն ինչն՞ անուն ըլլալը:

ՓՈՔՐԻԿ ԶԿՆՈՐՍՆԵՐԸ

Սեղան եւ Պետիկը կարթը ջուրը ձգած, կ'սպասէին սրտատրոփ:

— Բռնւեցաւ, բռնւեցաւ,— բացականչենց Պետիկը:

Քաշեցին... մէկ մեծ գորտ դուրս եկաւ:

— Է՛, դուն միշտ կը խօսիս եւ ձկները կը փախցնես,— բարկացաւ Սեղան: Տո՛ւր ես ձգեմ:

Բաւական սպասելէն յետո կարթը շարժեցաւ:

— Հը՛, չըսի քեզի, դէ հիմա տես, ըսաւ Սեղան:

Քաշեց... այս անգամ դուրս եկաւ խեցզետին:

— Այս ալ քու բռնածը, ծիծաղեցաւ Պետիկը,— Եկուր հիմա միասին բռնենք:

Ու քարի մը վրա կանգնած՝ կ'սպասէին անհամբեր: Կարթը շարժեցաւ, բայց այս անգամ այնքան ուժեղ, որ քիչ մնաց երկուքն ալ ջուրը իյնային:

— Ի՞նչ կը կարծես, այս անգամ ի՞նչ է,— հարցուց Սեղան:

— Ես կ'ըսեմ՝ մէկ մեծ իշխան ձուկ:

— Իսկ ես կը կարծեմ գեղարքունի:

Ու ոգեւորւած սկսան քաշել:

— Մէ՛կ, երկո՛ւ, երե՛ք — չափ կուտար Սեղան տնքալով:

Քիչ քաշեցին, շատ քաշեցին, յանկարծ թեւը կտրեցաւ, ու երկուքը միասին գետին գլորւեցան:

Կարթը մէկ մեծ կոճղի էր անցեր:

1. Դուն ալ ձկնորսութիւն ըրա՞ծ ես:
2. Ի՞նչ անախորժ բաներ պատահեցան Սեդային եւ Պետիկին:
3. Քեզի ալ պատահա՞ծ են այդպիսի անախորժութիւններ:
4. Խորհրդային Հայաստանի որ մէկ լինի բնակիչներն են իշխան ձուկն ու գեղարքունիկը:

1. Անունի մը ինչպէս ըլլալը ցոյց տուող ածականը կը կոչւի *որակական*, որո՞ւ ըլլալը ցոյց տուող՝ *ստացական*, եւ քանի հատ ըլլալը ցոյց տուող՝ *թւական*: Օրինակ՝ ազնիւ մարդ, քու ձեռքը, հինգ մատիտ: Տւէ՛ք երկուական օրինակ ածականներու իրենց գոյականներու հետ միասին, համաձայն վերի դասաւորման:
2. Վերի պատմածքի մէջ գտնուած ածականներու տեսակները որոշեցէ՛ք:

ԲՐԴՈՏ ԽԱՂԸՆԿԵՐ

Պանդուկի մէջ նստած էր արջ պարածողը եւ կը ճաշէր, իսկ արջը կապած էր դուրսը՝ սիւնէն: Արջի տեսքը սարսափելի էր. բայց ան ոչ ոքի վնաս չէր տար:

Պանդուկի վերելի սենեակի մէջ կը խաղային երեք փոքրիկ երեխա: Մեծը վեց տարեկան էր, իսկ ամենէն փոքրը՝ հազիւ երեք տարեկան:

Թրա՛խկ, թրա՛խկ, մէկը սկսաւ բարձրանալ սանդուխէն: Ո՞վ կրնար ըլլալ:

Յանկարծ դուռը լայն բացւեցաւ, ու ահագին բրդոտ արջը մտաւ ներս:

Երեխաները սաստիկ վախցան: Ամեն մէկը մտաւ մէկ անկիւն: Արջը մօտեցաւ երեքին ալ, հոտոտեց իր լայն դունչովը, բայց ոչինչ չըրաւ անոնց:

«Երեւի սա մեծ շուն մըն է». սիրտ առին երեխաները ու սկսան փաղաքշել արջը:

Արջը փուսեցաւ յատակը. փոքրիկը ինկաւ անոր վրան, կը թաւալէր ու կը խաղար:

Իսկ մեծ եղբայրը բերաւ իր թմբուկը եւ սկսաւ զարնել: Հենց որ թմբուկը թնդաց, արջը տեղէն վեր ելաւ, կանգնեցաւ ետեւի թաթերուն վրա ու սկսաւ պարել:

Ուրախութիւնը չափ չունէր:

Իսկոյն երեխաներէն ամեն մէկը վերցուց մէյ-մէկ փայտ իբրեւ հրացան: Արջին ալ տւին աւելի կոթ: Արջն ամուր բռնած աւելի կոթը կը քալէր առջեւէն:

Հիանալի ընկեր էին գտեր: Ու իրար ետեւէն շարած՝ ոտները կը խփէին գետին ու կը քալէին: Մ'էկ երկո՛ւ, մէ'կ երկո՛ւ:

Յանկարծ դուռը բացւեցաւ, ու մայրը սարսափահար կանգնեցաւ դռան մէջ: Երեխաներէն մէկն ուրախ-ուրախ գլխով ըրաւ.

— Մայրիկ, տե՛ս, զինուոր կը խաղանք:

Ճիշդ այդ բոպէին վրա հասաւ արջ պարածողը:

1. Այս պատմութեան մէջ ո՞վ է բրդոտ խաղընկերը:
2. Ի՞նչ մարդ է արջ պարածողը:
3. Մի՞շտ անվտանգ է արջը:
4. Դու՞ն տեսեր ես արջը եւ ո՞ւր:

1. Գոյականին պատկանելիութիւնը որոշելու համար անոր վերջ կ'աւելցւին «, դ, ն կամ ը»: Այս տառերը կը կոչուին յօդ: Օրինակ՝

Աթոռ, կը նշանակէ, իմ աթոռը,
Հացդ, կը նշանակէ, բու հացը,
Գօտին, կը նշանակէ, անոր գօտին,
Գիրքը, կը նշանակէ, անոր գիրքը:

2. Գրեցէ՛ք երկուական գոյականներ իրենց յօդերով, տալով բացատրութիւններ:

ԾԻՏՆ ՈՒ ԾԻԾԵՌՆԱԿԸ

Ծիծեռնակը	Հեռու տեղ
Աշունքին	Չունիմ թեւեր
Եկաւ, ըսաւ	Ես ուժեղ.
Ծիտիկին.	Եւ ո՛վ կուտա
— Եկ, քեզ տանիմ	Ինձ այնտեղ
Տաք հարաւ,	Մի տաք անկիւն
Ուր չես եղած	Կամ մի բոյն:
Դու բնաւ:	
	Հացի փշրանք
Այստեղ մնաս	Կամ ձաւար
Ի՞նչ ընես.	Բաւական է
Ո՛չ կեր ունիս	Ինձ համար:
Ո՛չ պաշար.	
Ո՛չ ալ բոյնդ	Հոկտեմբերիկ,
է յարմար:	Պիտներ,
— Է՛հ, բան չունիս,	Թէ տղա, թէ
Քոյրիկ ջան,	Աղջիկներ՝
Ըսաւ ծիտը	Սաստիկ ձմրան
Ծլվլան.	Օրերուն՝
Ի՞նչպէս երթամ	Կուչտ կեր կուտան
	Ծիտերուն:

1. Անան ծիծեռնակը ինչո՞ւ կը հեռանա:
 2. Ծիտը ինչո՞ւ հոս կը մնա:

1. Գոյականը ունի երկու թիւ. *եզակի* եւ *յոզնակի*: Օրինակ՝ սեղան, սեղաններ, սար, սարեր: Տւէ՛ք օրինակներ:

ԱՌԻԻԾՆ ՈՒ ԱՂԻԷՍԸ

(ԱՌԱԿ)

Առիւծը ծերացած էր. թաթերը թուլացած էին, ատամները՝ թափած, ալ չէր կրնար որս բռնել:
 Ան մտածեց խորամանկութեան դիմել: Պառկեցաւ քարայրը ու հիւանդ ձեւացաւ: Գազանները կուգային հիւանդտեսի, բայց ոչ ոք ետ չէր դառնար: Առիւծը կը բռնէր այցելուները եւ կը լափէր:
 Եկաւ վերջապէս աղւէսը, կեցաւ քարայրի մուտքի առաջ եւ հարցուց.
 — Ի՞նչպէս է առողջութիւնդ:
 Առիւծը պատասխանեց.
 — Վատ է. ինչո՞ւ ներս չես դար, բարեկամս:
 Աղւէսը պատասխանեց.
 — Կուգայի, բայց որջիդ շուրջ անասուններու թողած հեռքերը ուրիշ բան կ'ըսեն. շատեր ներս են մտած, իսկ դուրս ոչ ոք չէ ելած:

1. Ինչո՞ւ առիւծը խորամանկութեան դիմեց:
2. Յաջողեցա՞ւ իր ծրագրին մէջ:
3. Ո՞ր անասունները ընդհանրապէս յիմար կը նկատուին. որո՞նք խելացի, հաւատարիմ կամ խորամանկ:

1. Գոյականները կը վերածուին տարբեր ձեւերու, որոնք կը կոչուին հոլովներ:
- Հոլովները հետեւեալներն են.—

	<i>Եզակի</i>	<i>Յոզնակի</i>
Ուղղական	վարդ	վարդեր
Հայցական	վարդ	վարդեր
Սեռական	վարդի	վարդերու
Տրական	վարդի	վարդերու
Բացառական	վարդէ	վարդերէ
Գործիական	վարդով	վարդերով

2. Գրաւոր հոլովեցէ՛ք — սեղան, սար:

ԻՆՉՈՒ ՎԱՆԻԿԸ ՎԱՐԱԿԻՅԱԻ

Վանիկը հիւանդացաւ, անոր մարմնին վրա վէրքեր երեւցան:

Մայրը զինք տարաւ բժշկին: Վանիկի շունը կ'երթար անոնց ետեւէն: Բժիշկն ըսաւ, որ բացի վէրքերէն, Վանիկն ունի ուրիշ հիւանդութիւն ալ, անոր աղիքներու մէջ որդեր կան:

Այդ որդերն երիզորդ կը կոչւին:

Երբ բժիշկը տեսաւ շունը, հարցուց Վանիկին.

— Շունը կը սիրէ՞ քեզ:

— Անշուշտ, ըսաւ Վանիկը, — մենք իրարու հետ կը խաղանք, ան կը լիզէ ինձ:

— Սիրելը գէշ չէ, ըսաւ բժիշկը, — բայց որ կը լիզէ, այդ գէշ է: Ծիշդ այդ լիզելն է, որ քեզ վարակած է քոսով եւ երիզորդով: Պէտք չէ գրկել շունները, կատուները. պէտք չէ թոյլ տալ որ ձեռքերդ ու երեսդ լիզեն:

1. Ինչո՞ւ մայրիկը Վանիկը տարաւ հիւանդանոց:

2. Ի՞նչ վտանգ կա շուներու եւ կատուներու լիզելուն մէջ:

1. Նախադասութեան մէջ գոյականը չկրկնելու համար երբեմն անոնց տեղ կը գործածուին ուրիշ բառեր, պայմանով որ միտքը չփոխի: Այդ բառերը կը կոչուին դերանուններ: Օրինակ՝ Բուրդը օգտակար նիւթ է, բուրդը կ'ստացւի ոչխարներէն եւ բրդով կերպաս կը շինեն: Այս մտքերը աւելի գեղեցկօրէն կ'արտայայտենք երբ ըսենք՝ բուրդը օգտակար նիւթ է, որ կ'ստացւի ոչխարներէն եւ անով կերպաս կը շինեն:

2. Ընդօրինակեցէ՛ք վերի պատմածքը ընդգծելով բոլոր դերանունները:

Մ Ա Յ Ի Ս Ե Ա Ն Ե Ր Թ

Մեր յաղթական ե'րթն է այսօր,

Աշխոյժ, եռուն փողոցով.

Փողկապները՝ կարմիր-բոսոր,

Դրօշակներու ծփուն ծով:

Եկեր ենք մենք շարան-շարան,

Երգ ու նւագ չորս բոլոր.

Մենք կը բերենք ողջ մարդկութեան

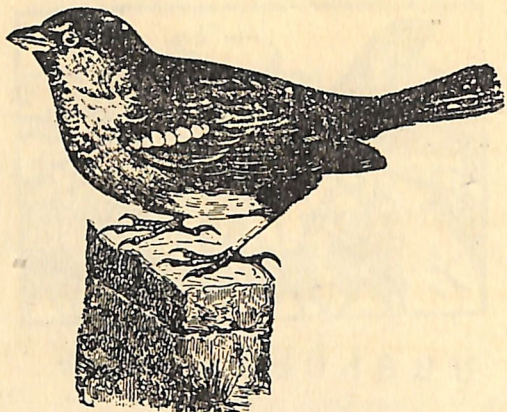
Միշտ երազած կեանքը նոր:

1. Ի՞նչ տօն է Մայիս մէկը:

2. Երեխաները ի՞նչպէս կը մասնակցին տօնակատարութեան:

1. Անձերու անուններուն տեղ գործածուող դերանունները կը կոչուին անձնական դերանուններ, որոնք են՝ ես, դու, ան, նա, ինք, անիկա, մենք, դուք, անոնք, իրենք: Անձնական դերանունները ունին երեք դէմք՝ առաջին, երկրորդ եւ երրորդ:

2. Գրեցէ՛ք նախադասութիւններ իւրաքանչիւր անձնական դերանունի համար:

Ճ Ն Ճ Ղ Ո Ւ Կ Ը

Որսորդութենէն վերադարձած ատեն կ'անցնէի պարտէզի մը մէջէն: Շունս կը վազէր իմ առջեւէն: Յանկարծ ան իր քայլերը փոքրացուց, կարծես թէ որսի հոտ էր առած:

Ես նայեցա քիչ մը հեռուն եւ տեսա ճնճղուկ մը, որու կտուցին շուրջը դեռ դեղին էր: Ան վար էր ինկած բոյնէն եւ անշարժ պսակած էր մինակ ու անօգնական:

Երբ իմ շունը ծանրաքայլ կը մօտենար անոր, յանկարծ, մօտակա ծառի վրայէն պառաւ, սեւ կուրծքով ճնճղուկ մը քարի պէս նետուեցաւ վար, ինկաւ ուղղակի շանը առաջ եւ յուսահատ ու սաստիկ ճլճուցով մէկ երկու անգամ թռաւ ուղղակի դէպի անոր դունչը: Ան յարձակեցաւ, որ փրկէ, պահպանէ իր ճագը: Բայց անոր փոքրիկ մարմինը կը դողար վախէն: Անոր ձայնը կատաղի էր, ան հետզհետէ ուժասպառ կ'ըլլար:

Ի՞նչպիսի ահաւոր հրէջ մը երեւցած ըլլալու էր շունը անոր աչքին: Այնուամենայնիւ ան չէր կրցած հանգիստ նստիլ բարձր ու անվտանգ ճիւղի վրա եւ վար էր նետուած՝ իր ճագը պաշտպանելու:

Շունը կանգ առաւ եւ ետ քաշուեցաւ:

Ես աճապարեցի չփոթած շունս ետ կանչել եւ հեռացա՝ զգալով իմ մէջ յարզանք դէպի այդ փոքրիկ թռչունը:

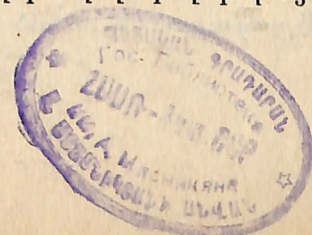
1. Ե՞րբ քոչուներու կտուցներուն շուրջը դեղին կ'ըլլա:
2. Մայր մեհոուկը ի՞նչ նկատեց վերէն:
3. Շունը ինչո՞ւ ետ քաշուեցաւ:
4. Մարդոց եւ կենդանիներու վերաբերմունքը դէպի իրենց փոքրիկները, նո՞յն են:

1. Դերանունները գոյականներու նման կը հոլովւին եւ ունին նոյն հոլովները:

Ա. ԴԵՄՔ

Ուղղական	Եզակի	Յոգնակի
Հայցական	Ես	մեմք
Սեռական	գիս	մեզ
Տրական	իմ	մեր
Բացառական	իմծի	մեզի
Գործիական	իմամէ	մեզմէ
	իմամով	մեզմով

- Ա. Դէմքի անձնական դերանունի բոլոր հոլովներով կազմեցէ՛ք առանձինն նախադասութիւններ:

Ն Ա Ջ Ի Կ Ի Ս Խ Ա Լ Ը

1.

Հոկտեմբերիկ Նազիկը կը շտկէր Լենինի անկիւնը:
Այնտեղ տեղաւորած էին Ստալինի, Որոշիլովի,
Մարտունիի եւ Խանջեանի նկարները, իսկ Լենինի նկար
չկար:

Ինչպէս կարելի է կարծիր անկիւն կամ Լենինի անկիւն
ունենալ առանց Լենինի նկարը տեղաւորելու աչքառու,
կեդրոնական տեղ:

Կը մտածէր, թէ ուրկէ՞ գտնէ:

Յանկարծ ան յիշեց, որ գրադարանէն իր առած գրքի
մէջ Լենինի նկարը կա:

Ան վերցուց գիրքը, թերթեց, Լենինի նկարը գտաւ,
մկրատով կտրեց ու փակցուց պատին, ապա նայեցաւ ու
ըսաւ.

Ինչքա՞ն սիրուն է:

2.

Նրբ մայրը տուն վերադարձաւ Նազիկը ուրախ-ուրախ
վազեց անոր մօտ եւ ըսաւ.

— Մայրիկ, եկուր տես թէ անկիւնս ինչպէս լաւ եմ
շտկած:

— Շատ լաւ է, Նազիկ ձան, շատ լաւ ես շտկած,—
ըսաւ մայրիկը եւ աւելցուց.— բայց դուն Լենինի նկար
չունէիր, ուրկէ՞ գտար:

— Գրադարանէն առած գրքէն կտրեցի, մայրիկ:

— Այդ ի՞նչ ես ըրած Նազիկ: Չէ՞ որ այդ գրքէն ու-
րիշներն ալ պէտք է օգտուին, շատ շատերը.— ըսաւ մայրը:

— Ասկէ վերջ չեմ ըներ մայրիկ. նկարը կտրելէ յետո
ես ալ զղջացի:

— Վաղը կ'երթաս, գրածախէն այդպիսի գիրք մը
կ'առնես, կը տանիս կը յանձնես գրադարանին եւ կը յայտ-
նես կատարած սխալը: Իսկ ասկէ վերջ այդպիսի բան ալ
չընես,— աւելցուց մայրը:

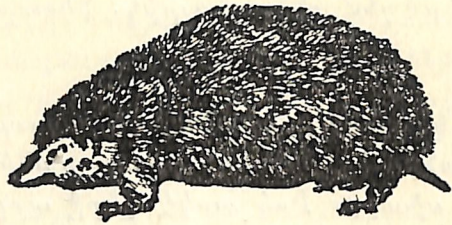
1. Լենինի անկիւն կամ կարմիր անկիւն ի՞նչ կը նշանակէ:
2. Նքէ Լենինի անկիւն ունենաս որո՞նց նկարները պիտի տեղաւորես
այնտեղ:
3. Ի՞նչպէս պէտք է վարիլ գրադարանի գրքի հետ:

Բ. ԴԵՄՔ

Ուղղական	Յողնակի	Նզակի
Հայցական	դուք	դուն
Սեռական	ձեզ	քեզ
Տրական	ձեր	քու
Բացառական	ձեզի	քեզի
Գործիական	ձեզմէ	քեզմէ
	ձեզմով	քեզմով

Կրկնել մախորդ դասի հրահանգը Բ. ԴԵՄՔով:

Մ Ե Ր Ո Ջ Ն Ի Ն

Հայրիկս այգիին մէջ ոգնի մը բռնած էր:

Ես առաջին անգամ ոգնի կը տեսնէի. փուշով ծածկւած գնդակ մըն էր, որ կը դլորէր, ոչ քիթը կ'երեւար, ոչ մոտթը:

Շարաթ մը չանցած, ան այնքան ընտելացաւ մեզի, որ արդէն իմ ձեռքէս հաց կը կրծէր:

Չարմանալի կերպով մը տունէն անհետացան մկներն ու միջատները:

Մի քանի անգամ ես ինքս տեսա, թէ ինչպէս յարձակեցաւ ծակէն դուրս եկած մկան վրա եւ անուշ-անուշ ուտել սկսաւ:

Ամենքս ուրախ էինք, որ ոգնին մեզ մօտ հիւր եկաւ: Միայն անոր մէկ սովորութիւնը մեզի հաճելի չէր: Այդ այն էր, որ ոգնին ցորեկը կը քնանար, երեկոյեան կ'արթննար եւ ման կուգար որսի ետեւէն:

Ստիպւած եղանք յատկապէս անոր համար վանդակ մը շինել:

Չմեռը մնաց վանդակի մէջ, բայց շատ տխուր կ'անցնէր անոր ժամանակը:

Գարնան, երբ հայրիկս բացատրեց որ ոգնիները կ'օչնչացնեն վնասարար միջատները, մկներն ու օձերը, ես որ ըռչեցի ոգնին փոխադրել կոլխոզի այգին:

Այդ օրընէ մենք այլեւս օձերէ չէինք վախնար եւ ազատ կը խաղայինք ու կ'աշխատէինք կոլխոզի այգիին մէջ:

1. Ուրիշ ի՞նչ կենդանիներ կը ֆանջնաս, որոնք ցորեկը կը ֆանան ու գիշերը որսի կ'ելեն:
2. Ուշադրութեամբ դիտել վերի նկարը եւ նկարագրէ ոգնին: Ինչ որ ըսիր ոգնիի մասին գրէ թուղթի վրա:
3. Ամերիկայի մէջ ալ կա՞ կոլխոզի այգի եւ եթէ չկա, ինչո՞ւ:

Գ. ԴԵՄՔ

	Եզակի	Յոգնակի	Եզակի	Յոգնակի
Ո.	ինք	իրենք	ան - անիկա	անոնք
Հ.	գինք	գիրենք	զայն - զանիկա	զանոնք
Ս.	իք	իրենց	անոր	անոնց
Տ.	իրեն	իրենց	անոր	անոնց
Բ.	իրմէ	իրենցմէ	անկէ	անոնցմէ
Գ.	իրմով	իրենցմով	անով	անոնցմով

Նախորդ դասի հրահանգը կրկնել Գ. Դեմքով:

Հ Ո Վ Տ Ե Մ Բ Ե Ր Ի Կ

Հոկտեմբեր է. թէեւ աշուն,
Թէեւ մշուշ, մռայլ ու թաց,
Տերեւները դեղնած, նախշուն
Քամին թէեւ կը թափէ ցած,

Բայց կը վառի մեր սրտի մէջ
Գարնանային մի վառ արեւ,
Ու կը դիմենք հզօր, անվերջ
Նոր պայքարի մենք յարատեւ:

Ու մենք ահա այսքան տարի
Հոկտեմբերի տօն կը տօնենք
Ու տօնելով՝ նոր պայքարի,
Նոր գործերու հիմք կը դնենք:

Մեր կուռ շարքերն ամուր սեղմած
մենք կը քալենք հպարտօրէն.
Հին աշխարհը ծեր, զառամած
Կը նահանջէ մեր դրօհէն:

Մեր Լենինեան բանակն անմահ
Դադար կ'առնէ ա՛յն ժամանակ,
Երբօր ծագի երկրի վրա
Հոկտեմբերի նոր արեգակ:

1. Հոկտեմբերի մէջ ի՞նչ մեծ դէպք տեղի ունեցած է:
2. Դուռն անկա եղած էս Հոկտեմբերեան տօնակատարութեան, պատմէ տպաւորութիւններդ:

1. Ի՞նչ է բայը: Տւէք օրինակներ:
2. Այն անունը կամ դերանունը, որուն ի՛նչ ընելը կամ ի՛նչ վիճակի մէջ ըլլալը կը ցուցնէ բայը, կը կոչուի տէր բայի: Օրինակ՝ հայրիկը գնաց. կովը կը բնանա:
3. Կազմեցէք 5 նախադասութիւններ, որոնք ունենան միայն բայ եւ տէր բայի:

ՓՈՔՐԻԿ ՀՐԱՄԱՆԱՏԱՐԸ

1.

Հաւաքոյթէն վերադարձած ատեն Աշոտը փողոցի մէջ տեսաւ կարմիր բանակայլիններ, որոնք շարքերով կ'անցնէին երգելով:

Շարքի ետեւէն բաւական նայելէն յետո՛ւ ան դնաց տուն, կանչեց իրենց բակի մէջ ապրող երեխաները՝ Սուրիկը, Հուսեյինը, Բարկէնը, Գէորգը, Լեւոնը, Ալեքսեյը եւ մնացած երեխաները ու ըսաւ.

— Եկէ՛ք զինուոր-զինուոր խաղանք:

Երեխաները համաձայնեցան:

— Դէ՛, զացէք, ձեր տուներէն դանակ ու փայտեր բերէք, որ հրացան շինենք, թէ չէ՝ առանց հրացանի զինուոր կ'ըլլա:

Երեխաները դացին:

Աշոտը դիմեց իր մայրիկին.

— Մայրի՛կ, ինձ դանակ եւ փայտ տուր:

— Ի՞նչ պիտի ընես դանակը, Աշոտ ճան, չէ՞ որ մատդ կը կտրես:

Աշոտը վիրաւորւեցաւ:

— Մայրի՛կ, ես երեխա չեմ: Կարմիր բանակայլինն ալ մատը կը կտրէ՞: Հրացան պիտի շինեմ, հրացան, որ զինուոր խաղամ:

Մայրիկը ժպտալով Աշոտին տաւ դանակ ու փայտ:

Հրացանները պատրաստ էին:

— Դէ, հիմա շարքի կանգնեցէք, հրամանատար եմ:

Շարքը պատրաստ էր:

— Մէ'կ, երկո'ւ, երե'ք, ձա'խ, ա'ջ, ձա'խ... Սուրիկ ոտքերդ իրար մի խառնե՛ր, ուղղէ՛. — հրամայեց փոքրիկ «հրամանատարը»:

— Կա'նդ ա'ռ:

Շարքը կանգնեցաւ:

Աչոտը կանչեց շարքէն Սուրիկը, ականջին ծածուկ բան մը փսփսաց ու ինքը գնաց պատի միւս կողմը: Քիչ յետո վերադարձաւ իր հօրեղբօր սրածայր զինուորի գլխարկը դած, ուժեղ-ուժեղ քայլերով մօտեցաւ շարքին:

Սուրիկը գոչեց.

— Շարք, դգաստ: Եւ ձեռքը գլխին մօտեցուց, իջեցուց եւ զեկուցանեց. — Ընկեր «հրամանատար», տեղի պիտի ունենա շարքային վարժութիւն:

— Լա'ւ, կարճ կտրեց Աչոտն ու հրամանատարի նման կարգադրեց.

— Շա'րք, երգելով քայլէ:

— Ի՞նչ երգենք. — հարցուցին «զինուորները»:

Աչոտը պատասխանեց.

— «Հոկտեմբերիկ եմ»:

— Քա'յլո'վ մա'րչ: Ու ինքը լուրջ հրամանատարի նման, երգելով առաջ անցաւ:

1. Ի՞նչ է կարմիր բանակը:

2. Դուք ալ զինուոր-զինուոր կը խաղաք: Պատմէ, թէ ի՞նչպէս:

1. Տէր բային եգակի կամ յոգնակի ըլլալուն համեմատ, բայն ալ համապատասխան թիւ կ'ստանա. այսինքն կ'ըլլա եգակի կամ յոգնակի: Օրինակ՝ Աշակերտը կը գրէ, աշակերտները կը գրեն:

2. Կազմեցէ՛ք հինգ նախադասութիւններ բայով եւ տէր բայով, թէ եգակի, եւ թէ յոգնակի:

Ձմեռը նոր էր եկած: Ձիւնի բարակ շերտը ծածկած էր անտառները, դաշտերն ու բլուրները:

Վահանն իր ընկերներուն յիշեցուց որ հարկաւոր է սահնակ պատրաստել:

— Ընկերներ, առաջարկեց ան. — եկէք միացեալ ուժերով սահնակ մը պատրաստենք:

— Ի՞նչպէս, հարցուց Վանիկը:

— Ո՞ւր եւ ինչո՞վ, — ուրախ վրա պրծան Միշիկն ու Պերճիկը:

— Աշխատանոցին մէջ, այնտեղ ամեն բան կա: Կը մ'նա մեզ նկարել ու նշանակել, թէ ի՞նչ ձեռով եւ ի՞նչ մեծութեամբ պիտի շինենք մեր սահնակը:

Յաջորդ օրն աշխատանոցին մէջ առանձին ոգեւորութիւն կար:

Երեխաները հարւածային կերպով լծւած էին սահնակի աշխատանքին:

Պերճիկը տախտակ կը սղոցէր, Վանիկը կը հարթէր, Միշիկը՝ կը դամէր: Ժամէ մը յետո սահնակը պատրաստ էր:

Երբ պարան կապեցին եւ կ'ուզէին փորձել, յանկարծ բոլոր երեխաները միասին ուրախ ճիչ արձակեցին ու ծիծաղեցան:

Միշիկը սահնակի ճակատին թուղթ մը փակցուց, վրան խոշոր տառերով գրւած «ՀՈԿՏԵՄԲԵՐԻԿ»:

1. Ինչո՞ւ սահնակը այդքան շուտ եւ լաւ շինեցաւ:

2. Դուք ալ միացեալ աշխատանքով ունէ՛ք բան շինա՞՞ծ է՛ք:

3. Ինչո՞ւ սահնակի նակատին գրեցին Հոկտեմբերիկ:

1. Բայն ալ անձնական դերանունի նման ունի երեք դէմք: Օրինակ՝ ես կը գրեմ, դու կը գրես, ան կը գրէ, մենք կը գրենք, դուք կը գրէք, անոնք կը գրեն:

2. Կարդալ, ուտել, երգել, պառկիլ — կազմեցէ՛ք նախադասութիւններ բայով դէմքերով, եգակի եւ յոգնակի:

Առաւօտեան ժամը 10-ին գացինք կենդանաբանական պարտէզը: Մուտքի առաջ շարած էին կենդանիներու եւ թռչուններու նկարները:

Ներս մտանք:

Երկաթէ մեծ մեծ վանդակներու մէջ կարգով շարած էին կենդանիները:

Այստեղ էին հուժկու առիւծը, ճարպիկ վագրը, գիշակեր բորենին, սպիտակ արջը, շար գայլը, խորամանկ աղւէսը, սապատաւոր եւ կրկնասապատ ուղտեր, զանազան տեսակի կապիկներ ու շատ մը ուրիշ կենդանիներ:

Մենք հետաքրքրութեամբ ու զարմացած կը նայէինք ու կը լսէինք ղեկավարին: Ան մեզ կը խօսէր իւրաքանչիւր կենդանիի տարիքի, ուրիշ բերած ըլլալու եւ ինչով կերակրուելու մասին:

Պերճը մէջ մտա եւ ըսաւ, որ ինք Նիւ Եորքի կենդանաբանական պարտէզի մէջ տեսած է հսկա փիղ մը՝ ահագին կնճիթով:

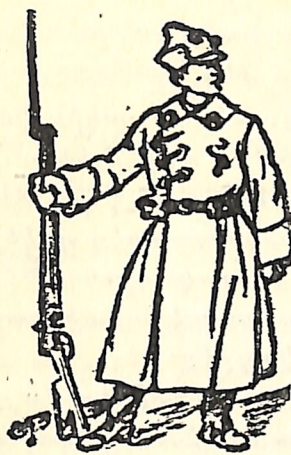
Ամենէն շատ ինձ դուր եկաւ կանաչ թեւերով թռւթակը, որ կը դիտէր մեզ եւ կը շատախօսէր ու կը կրկնէր շարունակ, կարկանդակ, շոքոլա, շաքար: Շատակեր ըլլալ կը թւէր շատախօս թռւթակը:

- 1. Տւէ՛ք 10 կենդանիներ, որոնք տեսած է՛ք կենդանաբանական պարտէզին մէջ:
- 2. Ո՞վ ո՞ւր կ'ապրի.

Թռչունը բոյնի մէջ,
 խշտեակի մէջ,
 որջի մէջ,
 գոմի մէջ:

3. Այդ կենդանիները ի՞նչով կը սնին:

- 1. Բայը տարբեր ձեւեր կ'առնէ գանազան ժամանակներ ցուցնելու համար՝ ներկա, անցեալ եւ ապառնի: Օրինակ՝ Հայկը կը գրէ, Հայկը գրեց, Հայկը պիտի գրէ:
- 2. Տւէ՛ք նախադասութիւններ բայերու երեք ժամանակները ցոյց տալու համար:

Երկունս էլ պինդ
 Երկաթ, պողպատ...
 Ամբողջ գիշեր
 Ու մինչեւ լոյս
 Լո՛ւռ, համաչափ
 Գնում, գալիս:

Պահակն արթուն
 Կանգ է առնում,
 Ուշի-ուշով
 Հեռուն դիտում՝
 Զը լինի՞ թէ
 Սուս ու կամաց
 Նենգ թշնամին
 Ոտքը դնի
 Մեր սահմանին...:

Մեր մեծ երկրի
 Սահմաններին
 Մութ գիշերին
 Արթուն-անքուն՝
 Բուք ու քամուն
 Քուրքը հագած —
 Մեր պահակն է
 Հրացանն առած...:

Երկու ընկեր —
 Պահակն ու սւին —

Գիտե՞ս ով է
 Այդ պատանին —
 Գործարանի,
 Կամ խրճիթի
 Մի որդի է,
 Զէնք է առել,
 Որ իր կրծքով
 Միշտ պաշտպանի
 Կարմիր օրը:

- 1. Ո՞վ կը պահպանէ հորհրդային Միութեան Սահմանները:
- 2. Որո՞ւ գաւակն է ան:
- 3. Ինչո՞ւ պէտք է պաշտպանել հորհրդային Միութեան սահմանները:

- 1. Բայը դեռ ուրիշ գանազան ձեւերու կը փոխի՝ հրաման, անկատարութիւն, քէութիւն, փափափ եւ այլն ցուցնելու համար: Այս բոլոր փոփոխութիւնները կը կոչին խոնարհում: Օրինակ՝ գրէ՛, կը գրէի, եք՛ գրեմ, քող գրէ, գրած եմ: Տւէ՛ք օրինակներ այս ձեւերը ցուցնելու համար:

Տիրանը շատ չարածճի տղա էր:

Հարեւանները շարունակ կը գանգատէին անոր մօրը:

— Մօրաքո՛յր, ձեր Տիրանը մեզ կը ծեծէ:

— Ձեր Տիրանը քար նետեց, մեր ապակին կտորեց:

— Ինձ գետինը զարկաւ, քիթէս արիւն եկաւ:

— Ի՞նչ ընեմ. այս ի՞նչ տեսակ տղա է իմ Տիրանս. —

կը մտածէր մայրը: Պէտք է մանկապարտէզ ղրկել զինքը:

Շատ չանցած երեխաները ցուցակագրեցան:

Մօտակա բակի մը մէջ հրապարակ պիտի բացէր:

Պարետը Տիրանն ալ ցուցակագրեց:

— Ան չար է: Ձեզի չի լսեր, — առարկեց մայրը:

— Ոչինչ, կը խելօքնա, պատասխանեց պարետը:

Տիրանը սկսաւ հրապարակ յաճախել:

Մայրն ամեն օր կ'սպասէր, թէ կուգան ու կը գանգատին անուղղա տղու մասին:

Մի քանի օր յետո մայրը գնաց հրապարակի վարիչին քով եւ հարցուց թէ՛ Տիրան ինչպէս կը վարւի:

— Շատ ընդունակ երեխա է, միւս բոլոր երեխաներէն շուտ կ'ըմբռնէ, ամեն բանով հետաքրքրւած է. — եղաւ վարիչի պատասխանը:

— Մայրը զարմացաւ, որ կը գովեն Տիրանը:

Իսկ Տիրան հրապարակի մէջ կը նկարէր, մարզանք կը կատարէր, խաղալիքներ կը շինէր ու կը խաղար: Տիրան ալլեւս չարութիւն չէր ըներ:

Ան զարձած էր անձանաչելի:

- 1. Ի՞նչ է երեխաներու հրապարակը Խորհրդային Հայաստանի մէջ: մէջ:
- 2. Ինչո՞ւ Տիրանը խելօքացաւ:
- 3. Ի՞նչ պիտի ըլլար Տիրանը եթէ մանկական հրապարակ չյաճախէր:

1. Ի՞նչ գանգամ ձեւեր կ'առնեն բայերը. օրինակներով բացատրեցէ՛ք:

Երբեմն տուները կրակ կ'առնեն եւ վառուղ տան մէջ կը մնան երեխաներ:

Հրդեհի մէջէն այդ երեխաները դուրս բերել կարելի չէ հրչէջներու համար:

Ինչո՞ւ:

Որովհետեւ երեխաները վախէ կը թագնւին անկիւնները եւ կը լռեն, իսկ ծուխը արգելք է գանոնք նշմարելու:

Երեխաները սպառնացող կրակէն ազատելու համար կան ընտելացած շուներ: Այս շուները կ'ապրին հրչէջներու մօտ:

Հրդեհի պարագային հրչէջները ընտելացած այս շուները կ'ուզարկեն տունէն ներս՝ մանուկները ազատելու:

Այդպիսի շուն մը ազատած է տասներկու երեխա:

Այդ շանը անունը Բոբ էր:

Անգամ մը տուն մը կը վառէր: Երբ հրչէջները եկան այդ տունը, կին մը վազեց անոնց մօտ: Ան կուլար եւ կ'ըսէր, որ հրդեհը պիտի լափէ իր երկու տարեկան աղջիկը:

Հրչէջներն ուզարկեցին Բոբը՝ վառուղ տունէն ներս:

Ան վազեց սանդուխէն եւ չքացաւ ծուխի մէջ: Հինգ րոպէ վերջ Բոբը դուրս թռաւ տունէն ու բերաւ աղջիկը, ատամներով պինդ բռնած անոր շապիկէն:

Մայրը գրկեց աղջիկը եւ կուլար ուրախութենէն — աղջիկը ողջ էր:

ՃՆՃՂՈՒԿՆ ՈՒ ԾԻԾԵՌՆԱԿՆԵՐԸ

Անգամ մը բակի մէջ կեցած՝ կը դիտէի կտուրի տակ
գտնուող ծիծեռնակներու բոյնը: Երկու ծիծեռնակներն ալ
թռան, եւ բոյնը դատարկ մնաց:

Անոնց բացակայութեանը, կտուրէն ճնճղուկ մը թռաւ
դէպի բոյնը, նայեցաւ շուրջը, թեւերը թափահարեց ու
մտաւ բոյնը: Յետոյ այն տեղէն դուրս հանեց իր գլխիկն ու
սկսաւ ծլվլալ:

Քիչ յետոյ վերադարձաւ ծիծեռնակներէն մէկը: Ան ու-
զեց մտնել բոյնը, բայց երբ տեսաւ հիւրը, ծվծվաց, թեւե-
րը թափահարեց ու թռաւ:

Ճնճղուկը նստեր էր ու կը ծլվլար:

Յանկարծ դէպի բոյնը թռաւ ծիծեռնակներու երամ
մը: Բոլոր ծիծեռնարկները մօտեցան բոյնին, կարծես թէ
ճնճղուկը տեսնելու, եւ նորէն թռան, հեռացան:

Ճնճղուկը չէր վախնար, կը շրջէր գլուխն ու կը
ծլվլար:

Ծիծեռնակները նորէն թռան դէպի բոյնը, բան մը ը-
րին, եւ նորէն հեռացան:

Ծիծեռնակները ի զուր տեղը չէին գար ու երթար:
Անոնց ամեն մէկը կտուցով ցեխ կը բերէր ու կը ծեփէր
բոյնի մուտքը:

Նորէն կ'երթային ու կուգային ծիծեռնակները, ու
բոյնի մուտքը աւելի ու աւելի կը նեղնար:

Սկիզբը կ'երեւար ճնճղուկի վիզը, յետո՛ւ արդէն միայն
գլուխը, յետո՛ւ քթիկը ու քիչ յետո՛ւ ալ ոչինչ չէր երեւար:

Ծիծեռնակները բոլորովին ծեփեր էին բոյնը, եւ յաղ-
թական, զւարթ ծլվլոցով սկսան ճախրել տան շուրջ բո-
լորը:

1. Իրաւումք ունէր ննդուկը տեղաւորելու ծիծեռնակի բոյնը:
2. Ծիծեռնակները ի՞նչպէս պատժեցին չարանքի ննդուկը:
3. Ինչո՞ւ բոլոր ծեփեռնակները օգնութեան եկան իր բոյնէն գրկած
գոյգ մը ծիծեռնակներուն:
4. Ի՞նչ կ'ընէիր, եթէ տեսնէիր, որ մարդիկ տնագուրկ կ'ընեն խեղճ
ընտանիք մը:

1. Նախադասութեան մէջ, երբ գոյականին դիրքը կամ որեւէ պարա-
գան հասկցնել ուզեմք, կը գործածեմք հետեւեալ բառերը՝ վրա,
տակ, մէջ, դուրս, քով, ետեւ, որոնք կը կոչուին նախադրու-
թիւններ: Օրինակ՝ գիրքը դրի տեղանին վրա: Նախադրութիւնը
կարելի է գտնել ո՞ւր հարցումը ընելով: Ընդօրինակեցէք վերի
պատմածքը, եւ ստորագծեցէք բոլոր նախադրութիւնները, փա-
կագծի մէջ գրելով հարցականը:

Ն Ա Պ Ա Ս Տ Ա Կ Ն Ե Ր Ը

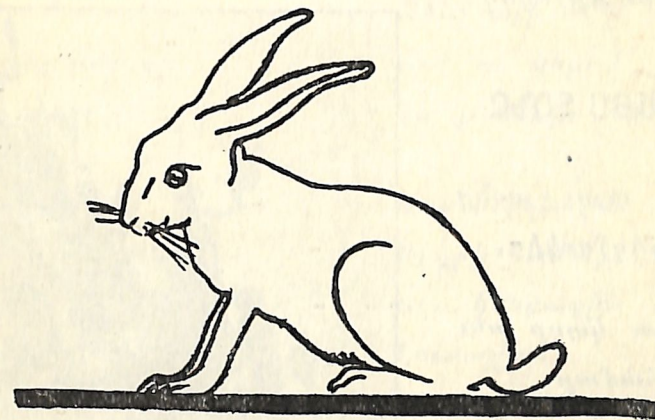
Անտառի նապաստակները գիշերը կը կերակրւին ծառերու կեղեւով, դաշտային նապաստակները՝ աշնանացանով եւ խոտով, կալի նապաստակները՝ հացահատիկներով:

Գիշերը, ձմռան ատեն, նապաստակները ձիւնի վրա կը թողուն խորունկ եւ նկատելի հետքեր:

Նապաստակները կ'որսան թէ՛ մարդիկն ու շուները, թէ՛ գայլերն ու աղւէսները, թէ՛ ագռաւներն ու արծիւները: Եթէ նապաստակը ուղիղ ճամբով երթար, առաւօտը գինքը կը գտնէին՝ հետեւելով անոր հետքերուն: Սակայն նապաստակը վախկոտ է եւ վախկոտութիւնը կ'ազատէ գինքը:

Գիշերը նապաստակը դաշտերն ու անտառները կը շրջի աներկիւղ եւ ուղիղ հետքեր կը թողու: Բայց երբ առաւօտը կը լուսնա, անոր թշնամիները կ'արթնան: Նապաստակը կ'սկսի լսել մերթ շունչերու հաջոցը, մերթ սահնակներու ճռուցը, մերթ գիւղացիներու կամ գայլերու ձայները եւ երկիւղէն կ'սկսի այս ու այն կողմ իյնալ: Կը վազէ առաջ, կը վախնա սեւէ բանէ, եւ ետ կը վազէ իր հետքերով: Նորէն սեւէ ձայն կը լսէ եւ այս անգամ ամբողջ ուժով կը ցատկէ մէկ ուրիշ կողմ, կը հեռանա նախկին հետքէն: Նորէն սեւէ թրխոց, նորէն նապաստակը ետ կը դառնա եւ ուրիշ կողմ կը վազէ: Երբ կը լուսնա, նապաստակը կը պառկի:

Առաւօտեան որսորդները կ'սկսին հետեւիլ նապաստակի հետքերուն, շփոթութեան մէջ կ'իյնան անոր կրկնակի հետքերէն ե ցատկումներէն ու կը զարմանան նապաստակի խորամանկութեան վրա: Իսկ նապաստակը մտածած անգամ չէ խորամանկութիւն ընել: Ան միայն կը վախնա ամեն շուկէ եւ ամեն ինչէ:

1. Ի՞նչով կը սնանին նապաստակները:
2. Որո՞նք են նապաստակի բշնամիները:
3. Ի՞նչ վնասներ կը հասցնէ նապաստակը մեզի:

-
1. Ընդօրինակեցէ՛ք վերի պատմածքը, ստորագծելով գոյականները մէկ գծով, բայերը երկու գծով, ածականները կոր գծով, եւ նախադրուբիւնները ուղղաձիգ գծով:

1917 թվի Նոյեմբեր 7-ին սկսաւ Հոկտեմբերեան Մեծ Յեղափոխութիւնը: Ռուսաստանի բանւորները միանալով ամենաչքաւոր գիւղացիներուն հետ՝ իրենց ձեռքն առին երկրի իշխանութիւնը: Բանւորները տէր դարձան գործարաններուն: Կալւածատէրերուն հողերն ալ անցան գիւղացիներուն ձեռքը:

Պատմութեան մէջ առաջին անգամն ըլլալով բանւորներն ու գիւղացիները երկիրը կառավարել սկսան խորհուրդներու միջոցով:

ԻՄՆ Է ԱՅՍ ՏՕՆԸ

Իմն, է այս տօնը
Իմը, գեղջուկիս,

Որը միշտ կտոր սեւ
հացի համար

Օրեր, տարիներ, ան-
քուն մինչեւ լոյս

Քրտինք եմ թափել
ուրիշի համար:

Պիտներներ Խ. Հայաստանի Մէջ

1. Խորհրդային իրաւակարգը երբ սկիզբ առաւ:
2. Ի՞նչ շահեցան բանւորներն ու գիւղացիները:
3. Ի՞նչ կորսնցուցին գործարանատէրերը եւ կալւածատէրերը:

1. Ընդօրինակեցէ՛ք վերի պատմածքը, ընդգծելով պարզ բառերը մէկ գծով, բարդ բառերը երկու գծով եւ ածանցեալ բառերը կոր գծով:

Փափուկ, սպիտակ
Ջիւն է եկեր,
Ծածկեր փողոց
Ու ծառեր:

Եկէ՛ք, եկէ՛ք,
Ջա՛ն, մանուկներ,
Խաղանք ձմռան
Մեր խաղեր:

Օղբ մաքուր
Սառ ու պայծառ,
Մեր խումբ բիւր,
Անհամար:

Վաքուց է, որ
Մենք չենք տեսեր
Այսպէս սիրուն
Եղանակ:

Խաղ ընելով
Ջինջ օդի մէջ
Ուժ ու կորով
Կը գտնենք:

Խորհուրդներու
Երկրի համար
Նոր կենցաղին
Լուսավառ:

1. Երեխաները ինչո՞ւ կը սիրեն ձմեռը:
2. Ի՞նչ կ'ակնկալեն խորհուրդները երեխաներէն:

1. Այս ոտանաւորը կանոնաւոր նախադասութիւններով վերածեցէ՛ք արձակի:

Յասմիկի մայրիկը հացի գործարանի մէջ կ'աշխատէր:

Օր մը մայրը Յասմիկը տարաւ գործարան:

Մինչեւ գործն սկսիլը, բժիշկը քննեց Յասմիկի մայրիկն եւ միւս բանւորները:

Բանւորներէն մէկը հիւանդ էր, բժիշկն անոր արգելեց աշխատիլ:

Բժշկական քննութենէն յետո բանւորները գլուխները ծածկեցին սպիտակ գլխարկներով. հագան սպիտակ շապիկներ ու գործի սկսան:

— Մայրի՛կ, աշխատանքը դեռ նոր է սկսեր, ուրկէ՞ ուր այսքան տաք հացը, — հարցուց Յասմիկ զարմացած:

— Գիշեր-ցորեկ կ'աշխատի գործարանը, — պատասխանեց մայրը. — ամբողջ աշխատանքը մեքենան կը կատարէ, բանւորները միայն կը ղեկավարեն:

Յասմիկը հետաքրքրութեամբ կը նայէր, թէ գործարանի շտեմարանին մէջ մեքենան ի՞նչպէս ալիւրը կը մաղէ: Բանւորը միայն պարկի բերանը կը բանա: Մեքենան կը մաղէ ալիւրը, լեցնելով պարկը պարկի ետեւէն:

Մաղած ալիւրը այստեղէն կը թափի մեքենայացած տաշտերու մէջ: Բանւորն այստեղ կ'աւելցնէ թթխմոր, աղ ու ջուր, ու խմորն ինքն իրեն կը շաղէ:

Շաղած խմորը կը տեղափոխի տաք սրահը, ուր ջերմութիւնը անփոփոխ է, որպէս զի որոշած ժամանակին խմորը թթւի:

Թթւած խմորը մեքենան կը գնդէ եւ հաւասար չափով կը կտրէ:

Պատրաստի գունդերը մէկը միւսի ետեւէն կը շարւին թիթեղեա թերթիկներու վրա եւ մասնաւոր սայլակներով կը մօտեցւին հնոցին:

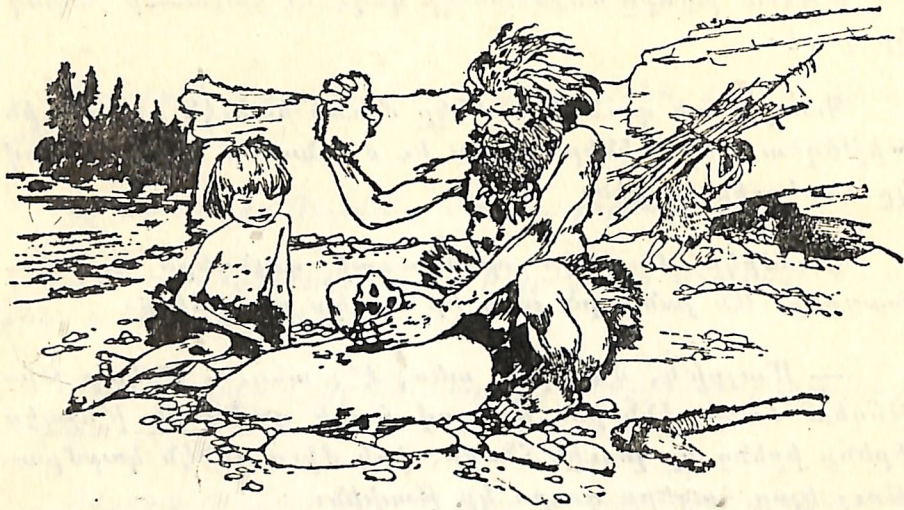
Յասմիկի մայրիկը պատրաստի գունդերը կը փոխադրէր: Ան յանկարծ լսեց իր աղջկա սուր ճիչը:

— Մայրի՛կ, մայրի՛կ. տես, է՛, տես... Երկար թիթեղեա ժապաւէններու վրայով հացի գունդերն ի՞նչպէս իրենք իրենց կը լեցւին հնոցը, իսկ միւս դռնէն կարմրաթուշ կլոր հացերը դուրս կը թափին:

Տաք ու համեղ հացերը ինքնաշարժերով կը փոխադրւին խանութները:

1. Հացի գործարանի մէջ ի՞նչպէս կ'եփեն հացը:
2. Նկարագրեցէ՛ք, թէ ձեր տան մէջ ի՞նչպէս կը շաղեն եւ կը թթւեցնեն խմորը, եւ ի՞նչպէս կ'եփեն հաց, քաթա կամ կարկանդակ:

-
1. Ընդօրինակեցէ՛ք վերի պատմածքի բոլոր գոյականները, փակագծի մէջ նշանակելով իւրաքանչիւր հոլովը:

Մ Ե Ր Ն Ա Ռ Ա Հ Ա Յ Ր Ե Ր Ը

Մարդիկ միշտ այնպէս չեն ապրեր ինչպէս մենք ներկայիս կ'ապրինք: Մեր հեռաւոր նախահայրերը, առաջին մարդիկ, իրենց ապրելակերպով շատ քիչ կը զանազանւէին ուրիշ անասուններէ: Անոնք կը թափառէին ընդարձակ դաշտերու եւ անտառներու մէջ սնունդ ճարելու համար, եւ յաճախ կը յարձակէին իրենցմէ տկար կենդանիներու վրա, եւ պաշտպանողական դիրք կը բռնէին իրենցմէ զօրաւորներուն դէմ: Անոնք իրենց արտաքինով ալ աւելի կը նմանէին կապիկի, քան ներկա մարդուն՝ ունէին ուժեղ եւ ճկուն մարմին, երկար եւ զօրաւոր ձեռք ու ոտք, նեղ ու փոքր ճակատ, մեծ ծնօտներ զօրաւոր ակօսներով:

Այդ շրջանին մարդ ըսւածը տակաւին գոյութիւն չունէր եւ ոչ ալ մարդկային հասարակութիւն: Մարդը սկսաւ տարբերիլ կենդանիներէն միայն այն ժամանակ՝ երբ գործիքներ չինեց: Այս, մարդը կենդանիներէն զատորոշող դիժն է: Մարդկային հասարակութեան պատմութիւնը

կ'սկսի այն վայրկեանէն երբ փայտն ու քարը միացնելով ստացւեցաւ գործիքը:

Հազարաւոր տարիներ պէտք եղան որպէսզի մեր հեռաւոր նախահայրերը դուրս գան իրենց անասնական վիճակէն եւ ստեղծեն մարդկային հասարակութիւն:

1. Ե՞րբ մարդը դադրեցաւ անասուն ըլլալէ:
2. Պատմէ ի՞նչ կը տեսնես նկարին մէջ:
3. Ե՞րբ սկսաւ մարդկային հասարակութիւնը:

1. Ընդօրինակեցէ՛ք վերի պատմածքը, ընդգծելով բոլոր դերանունները:

Տարւա բոլոր եղանակներուն ալ ջուրը կը շողիանա:

Շողին կը բարձրանա վեր եւ խտանալով ամպ կը դառնա:

Երբ օդը ցրտի, ամպի մէջ խտացած շողին կրկին ջրի կաթիլներու կը վերածուի, որոնք կը թափին վար:

— Անձրեւ կուգա, — կ'ըսեն մարդիկ,

Այս տաք եղանակին:

Իսկ ձմե՞ռը:

Ձմեռը ջուրի կաթիլները սիրուն-սիրուն փաթիլներ են: Այդ փաթիլները իրար հետ խաղալով, իրար հրելով, օդի մէջ պտոյտ կատարելով, կամաց-կամաց կը տեղան վար:

Ձիւն կուգա. — կ'ըսեն մարդիկ:

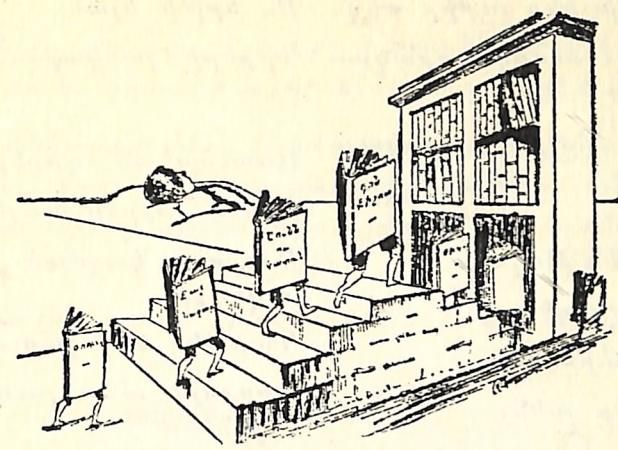
Իսկ երբ վրա կը հասնի սառնամանիքը, գետին իջած փաթիլներն ամուր-ամուր կը կպչին իրար:

— Սառոյց է, սահնակ խաղանք, — կ'ըսեն մանուկները:

1. Ջուրը ի՞նչ վիճակներ ունի:
2. Ի՞նչպէս կ'օգտուինք սառէն:
3. Բացի սահնակ խաղալէ, ի՞նչ խաղեր կարելի է կազմակերպել ձմեռը:

1. Նախադասութեան մէջ երբ բային գործողութեան ի՞նչպէս, ե՞րբ, ո՞ւր, ի՞նչ չափով կատարելու պարագան հասկցնել ուզեմք, կը գործածենք բառեր, որոնք կը կոչուին մակբայ: Օրինակ՝ Հայաստան խորհրդայնացաւ Նոյեմբերին: Մենք շատ կը սիրենք խորհրդային Հայաստանը:

Ընդօրինակեցէ՛ք վերի պատմածքը ստորագծելով բոլոր մակբայերը:

Գիւրորը ունէր
Բազմաթիւ գրքեր —
Անկազմ, ճեղքւած
Կողքերը փրթած:

Ուշք չէր դարձներ
Նա իր գրքերուն,
Իր այդ խեղճ գրքեր —
Նետւած մի անկիւն:

Մի օր կուեցաւ
Ընկերոջ հետ նա,
Գրիքը շարտեց
Ընկերոջ վրա:

Պատուեցաւ գիրքը,
Թերթերը թռան,
Ցիր ու ցան եղան
Փճացան, կորան:

Գիչերը եկաւ,
Գիւրոր քնացաւ.
Իր շուրջը խկոյն
Տիրեց լուրթիւն:

Եւ Գիւրորն ահա
Երազ կը տեսնէ. —
Նստած միասին՝
Իրենց անուրախ
Դրութեան մասին
Ձրոյց կ'ընէին,
Ու կը ճառէին
Գրքերն իր այդ հին:

— Լսէ «Դոն Գիշտ»
Ինչո՞ւ ես փոշոտ:
— Ի՞նչպէս ես դուն
«Շունն ու կատուն»,
Կար ժամանակ
Լաւ էիր դուն:
— Ի՞նչ «Բարինսըն», բարեկամ,
Ինչո՞ւ աղտոտ ես այդքան:
— Ո՞ւր է կազմը «Քաջ
Նազար»,
Այդ ի՞նչ օրի դու հասար:
— Բա ի՞նչ ընենք — հարց
աւին
Գրքոյկները միասին:

«Դոն Գիշոտ» ըսաւ, աղա՛ք «Դոն Գիշոտը» քաջ
 Եկէք փախչինք ուրիշ տեղ, Ու երթի ելան
 Փախչինք ուղիղ գրադա- Գրքերը յանկարծ:
 րան, Ուր գոհ կ'ըլլանք անպայ-
 ման: Առաւօտեան՝ գրքերն ուրախ
 Իրենց շուրջը նայեցան.
 Այնտեղ չեն թողներ Մաքուր կազմած ու կողք
 Որ մեզ գզգզեն, կողքի
 Գանդատները մեր Դարակի մէջ շարած խիտ
 Այնտեղ կը լսեն: Գիրքերն ահա լուռ կը նա-
 յին — Գոհ ու հանգիստ կը ժպտին:

1. Ի՞նչպէս կը վարւէր Գիշորը իր գրքերուն հետ:
2. Դուն կարդացա՞ծ ես «Շունն ու կատուն»:
3. Ինչո՞ւ գրքերը խնամքով պէտք է պահել:

1. Վերի ոտանաւորը արձակի վերածեցէ՛ք:

ՀՈԿՏԵՄԲԵՐԻԿՆԵՐՈՒ ՇԱՐՔԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

Վաչիկը չար աղա մըն էր: Դպրոցէն տուն կուգար թէ
 չէ, գրքերը կը շարտէր անկիւն մը, կը վազէր փողոց:

Ի՛նչ անկարգութիւն կ'ըսես, փողոցի մէջ կ'ընէր. քար
 կը նետէր, փայտով ասոր անոր կը զարնէր, անցնողները
 գէշ խօսքերով կը դիմաւորէր, գիշերը ուչ տուն կուգար:
 Ամենն ալ դժգոհ էին Վաչիկէն:

— Վաչիկ, դուն Հոկտեմբերիկ չե՞ս, — հարցուցի օր
 մը անոր:

— Ո՛չ, — պատասխանեց ան:

— Կ'ուզե՞ս Հոկտեմբերիկ դառնալ:

— Ինչո՞ւ չէ:

— Ուրեմն եկուր, միասին երթանք մեր աւուսները:

Ընկեր Սեդան ուրախութեամբ ընդունեց Վաչիկը:

Յաջորդ օրը անոր յանձնարարեցին Շողիկին հետ կար-
 գի բերել կարմիր անկիւնը:

Քանի մը օր Վաչիկը ինձ հետ աւուսը տարի:

Բայց երբ ընտելացաւ, այլեւս ինձ չէր սպասեր: Դըպ-
 րոցէն տուն գալուն պէս կը վազէր աւուսը: Այնտեղ կը
 կարդար ան «Հոկտեմբերիկ» ամսաթերթը, «Պիտներ
 Կանչ»ը եւ զանազան մանկական գրքեր: Եռանդուն մաս-
 նակցութիւն կը բերէր խաղերուն եւ պարապմունքներուն:

Վաչիկը շուտով արդէն իր աշխուժութեամբ եւ աշ-
 խատասիրութեամբ սիրելի դարձաւ իր ընկերներուն:

1. Խորհրդային Հայաստանի մէջ որո՞նք Հոկտեմբերիկ կը կոչուին:
2. Վաչիկը ինչո՞ւ անկարգութիւններ կ'ընէր:
3. Ի՞նչպէս ան շտկեցաւ:

1. Գրեցէ՛ք վերի պատմածքի մէջ գտնուած բոլոր անձնական դերա-
 նուները, որոշելով անոնց հոլովը:

ԱԶԳԱՅԻՆ ՀԱՐՅԸ Խ՝ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

Խ՝ Միութեան մէջ 150-է աւելի ազգութիւններ կ'ապրին, Ռուսեր, Ուքրանացիներ, Հայեր, Վրացիներ, Թաթարներ, Բաշկերներ, Բուրեաթներ, Եակութներ, Ուզպեքներ, Թիւրքմեններ եւայլն

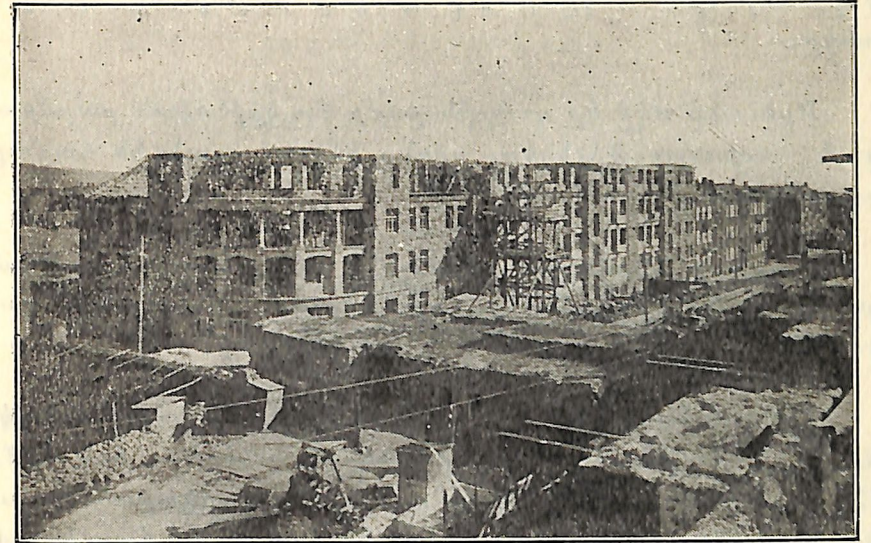
Ի՞նչն է որ կը միացնէ այս բազմաթիւ ազգերը մէկ հսկա միութեան մէջ: Յարի ժամանակ փոքր ազգերը տնտեսապէս եւ քաղաքականօրէն ճնշած էին: Կառավարութիւնը ամեն տեսակի խոչընդոտներ կը յարուցանէր ծայրագաւառներու արդիւնաբերութեան զարգացման դէմ: Կ'արգելէր մայրենի լեզուով դասաւանդութիւնը եւ կը տարածէր ազգային ատելութիւն: Խորհրդային իրաւակարգը միացուց այս բոլոր ազգերը մէկ համերաշխ ընտանիքի մէջ եւ ամեն կերպ կը քաջալերէ մասնաւորապէս յետամնաց ազգերը, ազգերը, որպէսզի շուտով հասնին իրենց առաջաւոր եղբայր ազգերուն:

Յարի բիրտ ուժի քաղաքականութեան փոխարէն բանւորներու եւ գիւղացիներու իշխանութիւնը կ'արտօնէ ամեն ազգի աշխատաւորներուն իրենց փափաքներուն համաձայն կառուցանել իրենց կեանքը:

Ներկայիս Խ՝ Միութիւնը կը բաղկանա եօթը հաւասարազօր հանրապետութիւններէ՝ Ռուսական, Ուքրանական, Սպիտակ Ռուսական, Անդրկովկասեան, Ուզպեկեան, Թիւրքմենեան եւ Տաճիկեան: Անդրկովկասեան հանրապետութեան մէջ կը մտնեն Խ՝ Հայաստան, Խ՝ Վրաստան եւ Խ՝ Ատրպեճան:

1. Քանի՞ ազգեր կան Խ՝ Միութեան մէջ:
2. Ի՞նչպէս է որ այդքան ազգեր համերաշխ կ'ապրին:
3. Ուրիշ երկիրներու մէջ ալ նման համերաշխութիւն կա՞:

Ընթերցանակեցե՛ք վերի գրութիւնը ստորագծելով մակրայները:

ԵՐԵՒԱՆ

Երեւան Խորհրդային Հայաստանի մայրաքաղաքն է: Երեք կողմէն շրջապատուած է բլուրներով, իսկ դէմը Արարատեան ընդարձակ Դաշտն է: Երեւանէն կ'երեւին Մասիս եւ Արագած լեռները: Մեր մայրաքաղաքը ունի 150,000-է աւելի բնակչութիւն, որը չնորհիւ երկրի արագաթափ վերելքին, տարւէ տարի կ'աճի:

Երեւան քաղաքը նոր յատակագիծով մը կը վերակառուցուի եւ արդէն հազարաւոր նոր շէնքեր շինուած են: Բազմաթիւ հասարակական եւ պետական հաստատութիւններ, դպրոցներ, հիւանդանոցներ եւ բնակարանային բազմաբնակարանի եւ յարկաբաժիններէ բաղկացած տուններ, որոնց մեծ մասը կառուցուած է նշանաւոր արթիկ տուֆ քարէն:

Երեւանի կեդրոնական մասին մէջ, Քաղխորհուրդի հրապարակի վրա զետեղուած է Ստեփան Շահումեանի արձանը, շրջապատուած ծաղիկներով: Այս արձանի դէմը կը գտնուի Քաղխորհուրդի շէնքը եւ 26 Կոմունարներու Այգին:

Արձանի ետեւի կողմը՝ Նալպանտեան եւ Աբովեան փողոցներու միջեւ Երեւանի Քաղաքային Պարտէզն է, որու

վերջաւորութեան կը բացւի Լենինի ընդարձակ հրապարակը:

Երեւանի մէջ կը գտնուին շարք մը կրթական բարձրագոյն հաստատութիւններ, որոնք կեդրոնացած են համալսարանական թաղամասին մէջ:

Քաղաքը ներկայիս օժտւած է որոշ փոխադրութեան յարմարութիւններով՝ ելեկտրաքարշով, ինքնաշարժերով եւ այլն:

Երեւան նախ քան 10. Իշխանութիւնը, միայն կոնեակի եւ կաշիի աղքատիկ գործարաններ է ունեցեր, իսկ հիմա 130-ի չափ մանր, իսկ 30-էն աւելի մեծ գործարաններ ունի, որոնցմէ կարեւորագոյններն են կաուչուկի (արեւստական ուտին), մեքենական, մարմարի, կոնսերվի եւ կարբիլի գործարանները:

Ճիշդ քաղաքի մօտով եւ ծառազարդ խոր ձորերու մէջէն կ'անցնի Չանգու Գետը, որը իր սկիզբը կ'առնէ Սեւանա Լիճէն եւ բացի հազարաւոր արտեր ջրելէն՝ ոյժ կուտա Քանաքեռի եւ Երեւանի երկու ջրակեկտրակայաններուն:

Քաղաքի արւարձաններն են նոր աւանները, որոնք կը կառուցուին արտասահմանի հայրենակցականներու կողմէ:

1. Ի՞նչ դիրք ունի Երեւանը:
2. Տուր Երեւանի արդիւնաբերութեան գլխաւոր տեսակները:
3. Նոր աւանները ո՞ր կը շինուին:

1. Երկու բառեր կամ նախադասութիւններ իրար կապելու համար կը գործածենք շաղկապներ. օրինակ՝ Հայաստանը եւ Ռւքրանիան խորհրդային են: Վերի գրութեան մէկ մասը ընդօրինակեցէք եւ ստորագծեցէք շաղկապները:

Հսկա փիղ մը, ատենօք,
Փողոցներէն, մեծ փառօք
Կ'անցընէին. ու մարդիկ՝
Ծեր, պատանի կամ կընիկ,
Ետին թափօր մը կազմած,
Կը շրջէին դարմացած:

Յանկարծ, քոթոթ մ'եւս ահա,
Ջրծակերէն դուրս կուգա,
Եւ հսկային չորս բոլոր,
Պոչը կոնակին ոլոր,
Կը դառնա ու կը հաջէ —
Փիղը կուի կը կանչէ:

— Չայնըդ քաչէ՛, ա՛յ լակոտ,
Կ'ըսէ դամբո մը առ քոթոթ,
Չե՞ս տեսներ, խաղք կ'ըլլաս դուն,
Թէ՛ փիղին քով, թէ՛ մարդուն.
Ահա՛ քու շունչդ է բռնւեր,
Մինչ փիղն հանդարտ, անվեհեր,
Առանց քեզի ուշք տալու,
Ճամբան կ'երթա ման գալու:

— Բանիդ գնա՛, հօրեղբա՛յր,
 Դուն միտքըս չի հասկըցար.
 Ես ալ կ'ուզեմ որ արդէն,
 Թէ՛ շուներէն, թէ՛ մարդէն,
 Առանց կուռի կամ որսի,
 Անուն առնեմ հերոսի.
 Որ երբ թաղին շընիկներ
 Տեսնեն, ըսեն, «ո՛վ ընկեր,
 Կեցցե՛ս, իրա՛ւ որ քաջ ես,
 Փիղին դէ՛մ իսկ կը հաջեաս»:

1. Ինչո՞ւ քոթոթը կը հաջեր փիղին վրա:
2. Ինչո՞ւ փիղը անտարբեր էր անոր հաջոցին:
3. Բացատրէ այս առակի միտքը:

1. Արձակի վերածեցե՛ք վերի ոտանաւորը:

ԵՐԵՒԱՆԻ ԱՅԳԻՆԵՐԸ

Երեւան չըջապատուած է այգիներով, որոնց տեղացի ժողովուրդը պաղեր կ'ըսէ: Այս այգիներուն մէջ կը մշակուին գլխաւորաբար խաղող, դեղձ, ծիրան եւ այլն: Երեւանի այս երեք պտուղներն ալ շատ համով են եւ հոչակաւոր:

Երեւանի այգիներուն մեծ մասը տարածուած է Չանգու Գետի միւս ափը եւ դէպի էջմիածին տանող ճամբուն եղերքները: Ամենէն մեծը համայնական տնտեսութեան առաջին այգին է, ուր հարիւրաւորներ կ'աշխատին: Այդ պարտէզը կը գտնուի Արարատ Գինիի եւ Կոնեակի Վարչութեան տրամադրութեան տակը: Այս այգիները նախապէս հարուստ երեւանցիներու սեփականութիւնն էին, իսկ հիմա խ. Կառավարութիւնը զանոնք տրամադրած է ժողովուրդին:

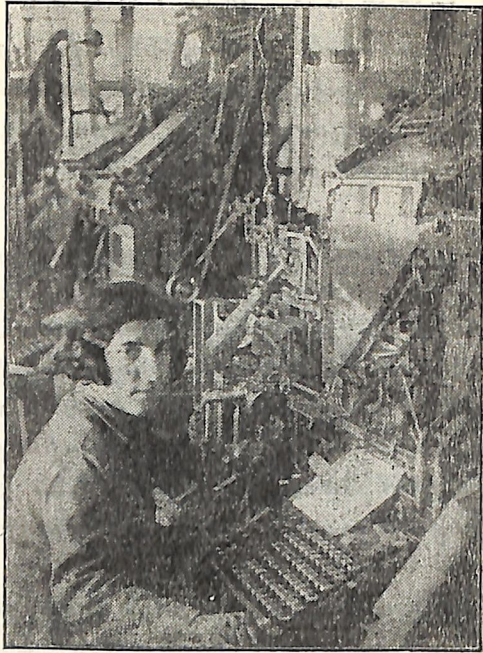
Տեղացի ժողովուրդի պէտքերուն բաւարարելէն յետո խաղողի մեծ մասը Արարատ Գործարան կը փոխադրուի պատրաստելու համար Երեւանի հոչակաւոր գինին ու կոնեակը, որոնք մինչեւ Եւրոպա կ'արտահանուին: Իսկ միւս պտուղներ կոնսերվի գործարանին մէջ անուշեղէններու կը վերածուին եւ կամ պահածո կ'ըլլան ու միլիոնաւոր տուփերով շուկա կը հանուին Հայաստանի եւ խ. Միութեան աշխատաւորութեան գործածութեան համար:

1. Երեւան ի՞նչ պտուղներով է նշանաւոր:
2. Ի՞նչ կը պատրաստեն այդ պտուղներէն:

1. Այն բառերը որոնք կը վերջանան քիւն մասնիկով, կը հոլովուին հետեւեալ կերպով:

	Եզակի	Ցողնակի
Ո.	Միութիւն	Միութիւններ
Հ.	Միութիւն	Միութիւններ
Ս.	Միութեան	Միութիւններու
Տ.	Միութեան	Միութիւններու
Բ.	Միութեան	Միութիւններէ
Գ.	Միութիւնով	Միութիւններով

Հոլովեցե՛ք՝ բարութիւն, չարութիւն, մեծութիւն:

Տ Պ Ա Ր Ա Ն Ի Ն Մ Է Ջ

Դասը նոր էր սկսած: Արամը հարցուց ուսուցչուհիին.

— Ընկե՛ր Անուշ, ի՞նչպէս կըրցած են բոլորիս գրքերուն մէջ միեւնոյն բաները տպել:

— Ի՞նչ, ի՞նչպէս միեւնոյն բաները տպած են, ա՛յ, ես քեզ կ'ըսեմ: Բայց չէ՛, երեխաներ, աւելի լաւ է չխօսիմ այդ մասին: Եկէ՛ք վաղը ես ձեզ տանիմ տպարան: Հոն դուք կը տեսնէ՛ք, թէ ինչպէս կը տպեն գրքերը:

— Հա՛, հա՛, ընկեր Անուշ, երթանք, երթանք, ուրախ ուրախ բացականչեցին երեխաները:

Այդպէս ալ որոշեցին:

Յաջորդ օրը ուսուցչուհին աշակերտները տարաւ տպարան: Նախ մտան գրաչարանոց: Վարպետը պատմեց, թէ ինչպէս կը շարեն, կը կապեն եւ յետո կը տպեն:

Այնուհետեւ անցան մեքենաներու բաժինը, ուր կապւած երեսները կը դնէին մեքենայի տակ: Մեքենան կը շարժէր ելեկտրական ուժով եւ ամեն պտոյտին թերթ մը կը տպէր: Երեխաները շատ կը զարմանային վարպետի արագ շարժումներու եւ տպւած թերթերու կանոնաւոր դասաւորման վրա: Ապա անցան ծալլելու բաժինը:

— Ի՞նչքան շատ բան տեսանք.— կ'ըսէին իրարու Սաթենիկն ու Արամը:

— Ա՛յ, ես հիմա կընամ տպել, ա՛յ,— կը պարծենար Յակոբը:

— Հա՛, ի՞նչպէս չէ, կընաս տպել, անգամ մը տեսար, կընաս, անպայման,— հակառակեցաւ Սաթենիկն, հեղնական ձայնով:

— Կը տեսնե՛ս, վաղը աշխատանոցի մէջ ինչպէս տպարան կը կազմակերպենք:

— Ճի՛շդ որ, է՛ — համաձայնեցան շատերը եւ սկսան աւելի հետաքրքրութեամբ դիտել տպարանի աշխատանքը:

1. Ինչո՞ւ ուսուցչուհին աշակերտները տպարան տարաւ:
1. Տպարանը քանի՞ բաժանմունք ունի:

	Եզակի	Յողնակի
Ուղղ.—Հայց.	Հայ	Հայեր
Սեռ.—Տրա.	Հայու	Հայերու
Բաց.	Հայէ	Հայերէ
Գործ.	Հայով	Հայերով

Հոլովեցէ՛ք հետեւեալ գոյականները.— նաւ, հաւ, ծով:

Էջին մէկը սոխակ տեսաւ.
 — Ինծի նայէ, անոր ըսաւ,
 Դու լաւ կ'երգես կ'ըսեն ամենք
 Ճի՞շդ է արդեօք, մէկ մը տեսնենք:
 Ես ականջներ ունիմ լայն, լայն,
 Լաւ կը լսեմ ամեն մէկ ձայն...
 Ի՞նչ լաւ եղաւ որ քեզ դտա
 Դէ՛, մէկ երգէ, մէկ բլբլա՛,
 Տեսնեմ, ճի՞ղ է որ լաւ կ'երգես,
 Թէ՛ պարապ տեղ կը դովեն քեզ:

Անմեղ սոխակը նազ չըրաւ,
 Միրուն կտուցը բաց ըրաւ,
 Ուզեց ցոյց տալ մեր իշուկին.
 Զուր չէ դովքը մեր սոխակին:

Զայնը լարեց եւ սկսաւ...
 Սոխակի ձա՛յն. ինչեր չըսաւ.
 Մէկ կը խօսէր ու մէկ կ'երգէր,
 Հազար խազով կը գեղգեղէր.
 Կը դայլայլէր մէկ մեղրածոր,
 Կը ճըռվողէր աղւոր, աղւոր.
 Կը սրնգէր ու կը շըլար,
 Ու սարն անոր հետ կը զնգար:
 Քարերն անգամ դարձուցին ուշ
 Այնքա՛ն քաղցր էր, այնքան անուշ:

Տաւարներն ալ չարածեցին
 Այլ նստեցան, ականջ դրին.
 Ու մշակը շունչը քաշած
 Անոր մտիկ կ'ընէր ապշած:

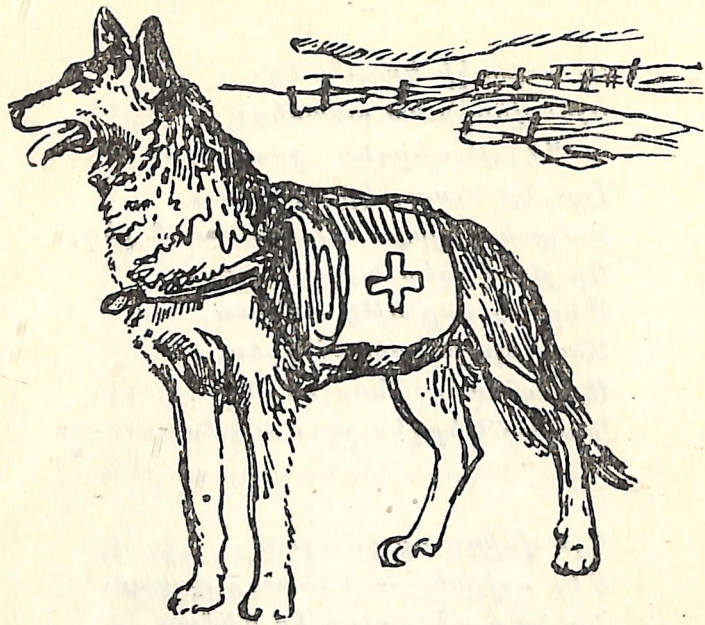
Ու սոխակի երգը լռեց.
 Իշու վճռին նա սպասեց:
 — Գէշ չես երգեր, ըսաւ էջը,
 Լաւ կը ծւաս, կը ծլվլաս.
 Բայց ես այնքա՛ն կ'ափսոսամ քեզ,
 Որ չես երգեր աքլորի պէս.
 Մեր աքլորը եթէ տեսնես,
 Անոր երգին ականջ դնես,
 Այնուհետեւ անոր նման
 Դու ալ կ'երգես շատ աննման:

Այս վճիռը որ իմացաւ
 Մեր սոխակը — նոր աչք բացաւ.
 Նա նո՛ր տեսաւ որ իր դիմաց
 Մի անճաշակ է՛շ էր կանգնած:
 Ու թեւ առաւ, թռաւ, դնաց.
 Իշու աչքին ալ չերեւաց:

1. Պատմէ՛ քու բառերով այս առակը:

2. Բացատրէ այս առակի միտքը:

1. Վերի ռուսաւորի մէջ գտնուած բոլոր բայերու ժամանակներն ու դէմքերը որոշեցէ՛ք:

ՍԱՆԻՏԱՐ ՇՈՒՆԸ

Հոկտեմբերեան օրեր էին:

Ժողովուրդը զէնք էր վերցուցած եւ կը կուէր կալածատէրերու, գործատէրերու եւ ցարի դէմ:

Բանակը անցեր էր ապստամբ ժողովուրդի կողմը:

Ապստամբներու կուռղները կը կոչէին կարմիրներ:

Կալածատէրերը, գործատէրերը եւ ցարը պաշտպանողները կը կոչէին սպիտակներ:

Ես կարմիր էի:

Անգամ մը տաք կուէն յետո: քչեցինք սպիտակները: Ես վիրաւորուած էի, ետ մնացի մեզ գորամասէն: Արիւնաքամ եղած եւ ուժասպառ ինկա գետին:

Մերինները հեռացած էին, չէի տեսներ զանոնք, չէի լսեր անոնց ձայները:

Ջրամանս դատարկած էի, բայց դեռ կ'այրէջի ծարաւէս... վէրքս կը ցաւէր:

— Կը մեռնիմ — կը մտածէի ինքնիրենս:

Երկու օր էր անցեր. յոյսս կտրած էի. յանկարծ շան հաջոց մը լսեցի: Ուրախութեանս չափ չկար, միայն կը վախնայի չըլլա որ շունը թողու ինձ եւ անցնի երթա:

Ո՛չ, ան մօտեցաւ, գտաւ ինձ, ինքն ալ ուրախ էր, կը լիզէր աչքերս, քիթս, ուրախ կը հաջէր:

Ան պառկեցաւ կողքիս, մէջքը դէմ տաւ. մէջքին պայուսակ կար կրմիր խաչով: Ես ձեռքս երկարեցի, կերպով մը դեղ եւ փաթոյթ հանեցի, վէրքս կապեցի: Շունն այլեւս չսպասեց: Ան անյայտացաւ: Ես այլեւս անհանգիստ չէի, գիտէի, որ ան զնաց օգնութիւն կանչելու:

Եւ այդպէս ալ եղաւ:

Կարճ ժամանակէն ինձ մօտ եկան կարմիր բանակային սանիտարները: Շունը կ'առաջնորդէր զանոնք:

Ինձ դրին պատգարակի վրա եւ տարին:

Սանիտար շունը զիս փրկեց մահէն:

1. Ո՞ր շուները սանիտար կը կոչուին եւ ի՞նչ ծառայութիւն կուտան անոնք պատերազմի ատեն:
2. Ի՞նչ գիտես Հոկտեմբերի մասին:
3. Որո՞նք կարմիր կը կոչուին:
4. Որո՞նք սպիտակ կը կոչուին:
5. Դու՞ն քո բանակի մէջ պիտի ուզէիր ըլլալ:
6. Ինչո՞ւ հարկեղային Հայաստանի մէջ երեխաները Հոկտեմբերիկ կը կոչեն:

1. Խոնարհեցէ՛ք հետեւեալ բայերը. — երգել, սիրել:

Փ Ո Յ Ո Ր Ի Կ

Կէսօրին օդը դարձաւ խեղդող եւ ծանր: Քիչ յետո արեւն ամպի տակ թազնւեցաւ: Արեւմուտքէն սեւ ամպ մը գլուխ բարձրացուց եւ առաջ շարժեցաւ:

Ամեն ինչ տխրեցաւ ընութեան մէջ: Կովերը գլուխները կախեցին, ձիերը ուռնգներն ուռեցուցին, փնչացուցին եւ բաշերը թափ տւին: Շուտով լսեցաւ դանդաղ, հեռաւոր որոտ մը: Ամեն ինչ լռեց, կարծես կ'սպասէին տխուր պատահարի: Ո՞ւր գացին թռչունները, որ այնպէս առոյգ կը թռչկոտէին եւ ուրախ կ'երգէին: Ի՞նչ եղան բզեզները, որ շարունակ կը բզզային խոտերու մէջ:

Բոլորը թազնւեցան եւ լռեցին: Ծառերը դադրեցան օրօրեւէ եւ կանգնած են ուղիղ: Մարդիկ կ'աճապարէին քաշիլ իրենց տունները:

Տիրեց ընդհանուր լռութիւն:

Յանկարծ, անտառի կողմէն, անցաւ թեթեւ քամի մը: Իր սուր շունչով դպաւ մարդոց երեսին, աղմկեց տերեւներու մէջ, շրխկոցով գոցեց դուռը, փոշին հաւաքեց, պատեցաւ փողոցի մէջ եւ լռեց:

Սուրաց մէկ ուրիշ քամի, մտաւ փողոցները, տապալեց մէկ քանի փտած տախտակ, վար ձգեց մէկ քանի կղմինար, եւ հաւերը քշեց պատերու տակ:

Այս մէկ քամին ալ անցաւ: Նորէն լռութիւն տիրեց: Ինկան անձրեւի խոշոր կաթիլներ, եւ յանկարծ կայծակը փայլատակեց: Ամպը որոտաց: Վախցած ձին կապը կտրեց եւ թօկը վզին դաշտ վազեց:

Անձրեւը սկսաւ եւ քանի զնաց յորդացաւ, սաստկացաւ:

1. Պատմէ քէ ի՞նչպէս սկսաւ փոթորիկը:
2. Պատմէ քու տեսած մէկ փոթորիկի մասին:
3. Մարդկային կեանքի մէջ ալ փոթորիկներ կը պատահին եւ ի՞նչ ձեւի:

1. Խոնարհեցէ՛ք հետեւեալ բայերը.— խօսիլ, նստիլ:

Ս Ո Ւ Ր Ի Կ Ն Ո Ւ Կ Ո Ւ Տ Ի Կ Ը

1.

Յուրաը քանի զնաց, սաստկացաւ. ճոճոան եւ երկարատեւ սառնամանիք էր. կը թքնէիր՝ գետին չէր իյնար. քամին վզզալով դռներ կը ջարդոտէր. փոթորիկը տեղտեղ ձիւնի սարեր կը դիզէր. տունէն դուրս գալը վտանգաւոր էր դարձած:

Դպրոց կը յաճախէին մօտիկ ապրող սակաւաթիւ մանուկներ. հեռուն ընակողները չէին կրնար գալ:

Վարժուհին Սուրիկը լաւ կը պահէր. ալ ինչո՞ւ Սուրիկը պիտի վախնար ցուրտէն — նա սաստիկ ցուրտին եչ բուքին, գիշերները տուն չէր երթար:

2.

Երբեմն նախաճաշի եւ ճաշի ժամանակ վարժուհին կատակներ կ'ընէր Սուրիկի հետ: Իսկ Սուրիկը կը նստէր անոր դիմաց եւ լեզուն կախած՝ քարետախտակի վրա տառեր կը գրէր: Կուտիկն ալ այստեղ էր. կը պառկէր, կը մոմոար, կը խումփացնէր, կը կաղկանձէր:

Սուրիկի խելքն ու միտքը իր դասերուն հետ էր: Մէկ ալ տեսնես՝ կ'սկսէր ժպտալով իր գծածներուն նայիլ: Ի՞նչ սիրուն են, ի՞նչ լաւ են գծւած: Վնա՞սն ինչ, թէ Ա.—ի

ատամները քիչ մը վարազի ժանիքի նման ծուռ են. շատ հարկաւոր է, թէ ն տառը շան նման պպզած է: Ան կ'սկսի բարձր ձայնով խօսիլ եւ մէկ-մէկ ուղղել իր սխալները:

— Կեցի՛ր, կեցի՛ր. դու այդ ինչո՞ւ ես դունչդ ցցած ու բերանդ բացած, ամօթ չէ՞, հիմա ես քու բերանը կը փակեմ... Հը՞, կերա՞ր, լա՞ւ էր... Իսկ սա ինչո՞ւ է պոչը կորացուցած իմ Կուտիկի պոչի պէս. ա՛յ դուն խորամանկ, հիմա ես քու գլխին կուտամ:

Ան կը հանդիմանէր անհնազանդ տառերը ու կը դառնար հարց կուտար վարժուհիին.

— Ի՞նչպէս է, վարժուհի ճան, լա՞ւ է...

— Լաւ է, — կը պատասխանէր վարժուհին ու նորէն կը շարունակէր գրքի ընթերցումը, իսկ Սուրիկը դարձեալ իր քարեգրիչը կը ճռճոացնէր:

1. Սուրիկը ինչո՞ւ վարժուհիին քով կը մնար:
2. Սուրիկը ի՞նչ կ'ընէր վարժուհիին տունը:
3. Ի՞նչէն գիտէք թէ Սուրիկը լաւ գրել չգիտեր:
4. Գու՞ր ինչո՞ւ կը յաճախէր մեր դպրոցը:

1. Խոնարհեցէ՛ք հետեւեալ բայերը. — կարդալ, խաղալ:

Ա Ռ Ի Ի Ծ Ն Ո Ի Շ Ն Ի Կ Ը

Լոնտոնի մէջ ցոյց կուտային վայրենի գազաններ, եւ տեսնելու համար այցելուներէն կ'առնէին դրամ, կամ շուներ ու կատուներ այդ գազանները կերակրելու համար:

Մարդ մը փափաքեցաւ տեսնել գազանները: Մարդը դրամ չունէր: Փողոցէն բռնեց շնիկ մը եւ բերաւ գազանանոց: Թողուցին, որ մարդը դիտէ գազանները, իսկ շնիկը նետեցին առիւծի վանդակը՝ որպէս կեր:

Շնիկը պոչը քաշեց եւ կուչ եկաւ վանդակի մէկ անկիւնը: Առիւծը մօտեցաւ եւ հոտոտեց զայն:

Շնիկը պառկեցաւ մէջքի վրա. բարձրացուց թաթիկները եւ սկսաւ պոչը շարժել:

Առիւծն իր թաթով շուռ տաւ զայն:

Շնիկը վեր թռաւ եւ առիւծի առջեւ կանգնեցաւ ետեւի թաթիկներու վրա:

Առիւծը կը նայէր շնիկին, գլուխը ասդին-անդին կը դարձնէր ու չէր դպչեր անոր:

Երբ տէրը միտ տաւ առիւծին, ան մէկ մասը կերաւ, մէկ մասն ալ թողուց շնիկին: Երեկոյեան, երբ առիւծը պառկեցաւ քնանալու, շնիկն ալ պառկեցաւ անոր կողքին եւ իր գլխիկը դրաւ անոր թաթին:

Այդ օրէն սկսած շնիկը կ'ապրէր վանդակի մէջ՝ առիւծի հետ: Առիւծն անոր չէր վնասեր. անոր հետ կուտէր, կը քնանար, երբեմն ալ՝ կը խաղար:

Անգամ մը՝ շնիկին տէրը եկաւ գազանանոց եւ ճանչցաւ զայն: Ըսաւ, որ շունն իրենն է: Գազանանոցի տէրը կ'ուզէր վերադարձնել զայն իր տիրոջը, բայց երբ սկսան շունը դուրս կանչել, առիւծը բարկացաւ ու մռնչեց:

Տարի մը յետո շնիկը հիւանդացաւ ու սատկեցաւ: Առիւծն այլեւս չէր ուտեր, կը հոտոտէր, կը լիզէր շունն ու թաթով կը փաղաքէր դայն:

Երբ ան հասկցաւ, որ շնիկը սատկած է, յանկարծ թռչկոտեց, բարկացաւ, սկսաւ պոչով խփել ինքն իրեն, յարձակիլ վանդակի պատերուն վրա, կրծոտել փականքն ու յատակը:

Ամբողջ օրը ան կը ծեծկէր, վանդակի մէջ ասդին-անդին կ'իջնար ու կը մռնչէր, երբեմն կը պառկէր շան կողքին ու կը լռէր: Տէրը կ'ուզէր դուրս բերել սատկած շնիկը, բայց առիւծը ոչ ոք չէր թողուր անոր մօտ:

Տէրը կը կարծէր, որ առիւծը կը մոռնա իր վիշտը, եթէ անոր ուրիշ շուն մը տա: Ան վանդակը նետեց կենդանի շուն մը, բայց առիւծն իսկոյն պատառոտեց դայն: Յետո ան իր թաթերով գրկեց մեռած շնիկը եւ այդպէս պառկեցաւ հինգ օր:

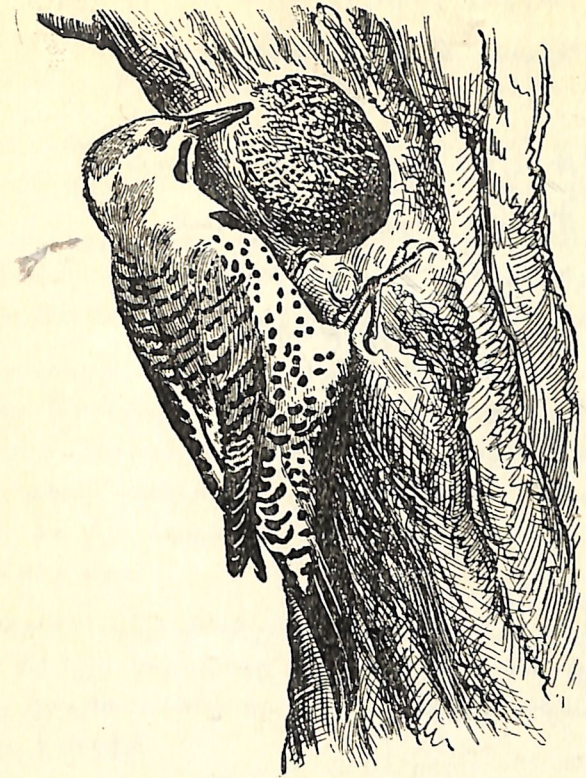
Վեցերորդ օրը առիւծը սատկեցաւ:

1. Տեսե՞ր ես առիւծները ինչո՞վ կը կերակրեն:
2. Ի՞նչպէս վարւեցաւ առիւծը առաջին շանը հետ:
3. Շնիկի մահը ի՞նչպէս ազդեց առիւծին վրա:

1. Նախադասութեան գլխաւոր մասերն են՝ բայ եւ տէր բայի, իսկ մնացեալ բառերը կը ծառայեն բային կամ տէր բային իմաստը լրացնելու եւ կը կոչուին լրացուցիչներ: Օրինակ՝ աշակերտը կը գրէ: Այս նախադասութիւնը կը պարունակէ միայն բայ եւ տէր բայի: Ուշիմ աշակերտը դասը կը գրէ: Ուշիմ եւ դասը լրացուցիչներ են:

Գրեցէ՛ք հինգ նախադասութիւններ, որոնք պարունակեն միայն տէր բայի եւ բայ:

Նայն նախադասութիւններու բայերուն եւ տէր բայիներուն տւէ՛ք մէկ մէկ լրացուցիչ:

ԿԱՂՆԻՒ ՏՆԻՈՐՆԵՐԸ

Մեր ծեր կաղնին իր հին տունը
Տւեր էր չորս տնւորի:

Արմատի մօտ, ներքնատունը
Մո՞ւկն էր վարձեր այս տարի:

Ատաղձագործ ժիր փայտփորը
Վարի խանութն է վարձած:

Ուր կ'աշխատի ամբողջ օրը
Քրտինքի մէջ կորուած:

Վերի յարկի մէջը նեղլիկ
Կը բնակի շէկ սկիւ՛ւռ —

Կաղին, ընկոյզ, սերմ ու հատիկ

Դիզած ձմռան կերակուր:

Թաւ ճիւղի մէջ դրեր է բոյն

Մի զիւ երգիչ պատական.

Կը ճլկլա նա օրն ի բուն

Իր երգերը դիւթական:

1. Որո՞նք էին կաղնիի տնտրները:

2. Պատմէ թէ ամեն մէկը ո՞ր կը բնակէր:

1. Մեր, հին, մօտ, ցուրտ, զիւ եւ ծոյլ, բառերու հակամիջները տուր:

ԱՐՋԻ ՈՒ ԿԱՏՈՒԻ ԿՈՒԻՆԸ

Կաղլիկն արջի քոթոթ էր. ան կ'ապրէր իր մայր Մըթմըթանի հետ Անտառի մէջ, հիւրանոցի մօտ:

Որսորդութիւնը այդ անտառին մէջ արգիււած էր, այնպէս որ զազաններն այնտեղ ապահով կ'զգային:

Հիւրանոցի տէրը հրամայած էր խոհանոցի աւելցուկները թափել շէնքի ետեւը գտնուող բացատը, որպէս զի անտառի թաւամազ բնակիչները ուտելու բան ունենան:

Հիւրանոցի մէջ կ'ապրէր Վանի կատու մը իր ձագերով: Երբ Մըթմըթանը մօտեցաւ խոհանոցին, կատուն իր ընտանիքով նստած էր սանդուխի վերին աստիճանի վրա եւ կը տաքնար արեւու տակ: Ան աչքերը բացաւ ու տեսաւ, որ իրմէ եւ իր ձագերէն երկու քայլ հեռու կանգնած է բրդոտ հրէշ մը:

Կատուն ուզեց փախչիլ, բայց իսկոյն յիշեց իր ձագերը: Ան մէջքը կորացուց այնքան, որքան կրնար, բոլոր ճանկերը դուրս հանեց ու սկսաւ բարձր աղաղակել, կարծես ըսել կ'ուզէր.

— Կեցի՛ր, չյառաջանաս այլեւս ոչ մէկ քայլ:

Արջը կեցաւ, ապա նստեցաւ ետեւի ոտներու վրա եւ բարձրացուց առջեւի ոտները: Այս դիրքով ան աւելի մեծ երեւցաւ կատուի աչքին: Մի՞թէ ան կը վախնար մէկ փոքրիկ, չնչին զազանէ, որը կարող էր մէկ անգամէն կուլ տալ:

Մըթմըթանը իջեցուց իր առջեւի թաթերը, պատրաստըւելով յարձակելու:

Կատուն նորէն աղաղակեց:

Ձագերէն մէկուն թոյլ մլաւոցը աւելի եւս յուզեց զինքը եւ ան ուղղակի նետուեցաւ արջի դունչի վրա: Տասնութ հատ սուր ճանկեր եւ բերան մը լեցուն ատամներ խրեցան

արջի մերկ քթի մէջ: Գիթը արջի մարմնի ամենազգայուն տեղն է:

Այս հարւածէն յետո կատուն նահանջեց դէպի այն կողմը, ուր չէին կրնար հասնիլ արջի ճանկերը, ան թռաւ, բարձրացաւ արջի մէջքը:

Արջը փորձեց պաշտպանելի, ցած գլորել զայն, բայց բանը վերջացաւ անով, որ փախուստի դիմեց:

Կատուն ցատկեց արջի մէջքէն այն բողբոջին, երբ Մըթմըթանը սարսափած ու յուսահատած բարձրացաւ ծառը:

Կատուն մնաց վարը: Ան ուշադրութեամբ կը հետեւէր արջի շարժումներուն, վախնալով, որ արջը կրնա վերստին վար իջնել ծառէն:

Կատուի ձագերը շրջապատեցին իրենց մայրը եւ կ'զմայլէին անոր տարած յաղթութեան վրա:

Յայտնի չէ, թէ մինչեւ ե՞րբ պիտի շարունակէր այդ տարօրինակ պաշարումը, եթէ հիւրանոցի խոհարարը տուն չկանչէր կատուն:

1. Արջերը ո՞ւր կ'ապրին:
2. Կատուն ինչո՞ւ չփախաւ:
3. Կատուի ի՞նչ ուժը յաղթահարեց արջը:

1. Տւէֆ հետեւեալ բառերու հումանիշները.— ազազակել, փոքրիկ, բոյլ, ատամներ, յետո, սարսափած, վերստին:

Անտառապահ Սարգիսը որսորդութիւն շատ կը սիրէր եւ միշտ հրացանով ման կուգար:

Աչնան օր մը, Սարգիսը կ'անցնէր անտառի ծայրէն. վերէն աղմուկ մը լսեց: Նայեցաւ — թռչուններու երամ էր:

«Սագեր են»,— մտածեց ան ու նշան առաւ, կրակեց. երամէն թռչուն մը ինկաւ վար: Սարգիսը մօտեցաւ անոր:

— Ձեռքս կոտրուէր, այո ի՞նչ ըրի: Չէ՞ որ սա կռուակ է, սագ չէ. խեղճ թռչուն, ըսաւ եւ գետնէն վերցուց կռուակը:

Կռուակի ոտքն էր վիրաւորւած:

— Ոչի՛նչ, սիրելի՛ս, ես քեզ կը բժշկեմ, ըսաւ ան ու վիրաւոր թռչունը տուն տարաւ:

— Տե՛ս, քեզ ընկեր եմ բերեր,— ըսաւ ան իր աղջկանը:

Նազիկին դուր եկաւ կռուակը. ան խոստացաւ խնամել թռչունը մինչեւ միւս աշուն, երբ կռուակի ընկերները նորէն կ'անցնին այդ կողմերէն:

Այդ օրէն սկսած կռուակը Նազիկին սիրելին դարձաւ: Ան կը սիրէր եւ կը խնամէր վիրաւոր թռչունը:

Սկիզբը կռուակը չէր կրնար երկու ոտքի վրա կանգնիլ, վիրաւոր ոտքը միշտ վեր կը պահէր: Երբեմն ալ կը կռթնէր պատին, որ վար չիյնա:

Շուտով կռունկը բոլորովին ընտելացաւ. երբ Նազիկը կը կանչէր, իսկոյն կ'երթար անոր քով. Նազիկ շատ գոհ էր:

2.

Անցաւ ամբողջ տարի մը:

Աչնան, երբ նորէն կը չէին թռչունները, ու անոնց երամները կ'անցնէին Սարգսենց բակի վրայէն, կռունկը կը լսէր անոնց ձայները, կը բարձրացնէր գլուխը, կը թափահարէր թեւերը եւ կ'ուզէր թռչիլ, բայց ի դուր. վերաւոր ոտքը չէր թողուր: Բոլորն ալ կը խղճային կռունկին, որ չէր կարող միանալ իր ընկերներու երամին:

Օր մըն ալ, երբ Նազիկը կը կերակրէր կռունկը, վերէն, շատ մօտիկէն, կռունկներու կռոց լսեց: Երկուքն ալ գլուխները բարձրացուցին: Կռունկներու երամ մը կ'անցնէր: Կռունկը թափահարեց թեւերը, ուղղեց փետուրները եւ թռաւ — բարձր ճիչ արձակելով:

— Թռա՛ւ, հայրի՛կ, թռա՛ւ իմ կռունկը: — ուրախ ուրախ բացազանչեց Նազիկը:

Ան գոհ էր, որ կռունկը գտաւ իր ընկերները, թէեւ կ'ափսոսար, որ բաժնւեցաւ իր ընկերէն:

1. Ինչո՞ւ Նազիկը ուրախացաւ:
2. Նազիկը ի՞նչպէս կը խնամէր կռունկը:
3. Նազիկը կ'ուզէ՞ր կռունկէն բաժնւիլ:
4. Դուք ազատութիւն կը սիրէ՞ք:

1. Որոշեցէ՛ք թէ հետեւեալ բարդ բառերը ի՞նչ բառերէ կազմուած են. — անտառապահ, ջրադաց, սեղանատուն, գրախանութ, դաշնակահար, տեղապահ, առևտուր, ծաղկեփունջ, խմբագիր: Ի՞նչ տառերով իրար միացած են այդ բառերը:

Ա Ղ Ի Է Ս Ը

Աղւէսն եկաւ բարձր սարէն,

Հարցմունք ըրաւ լեցուն թառէն.

«Ի՞նչ լուր ունիք իմ խորոզէն»:

Տափիկ աղւէսն — ազին ծաղիկ:

Աղւէսն հագեր քուրքը դեղին,

Պտոյտ կուտա շուրջը գեղին,

Ջուր կտրեցաւ ուտիւ լեղին:

Դեղին աղւէսն, ազին ծաղիկ:

Աղւէսն ըսաւ պառաւ տատին,

«Մտիկ չեմ տար ձեռքիդ փայտին,

Կարօտցեր եմ թմբլիկ ճուտին»:

Անվախ աղւէսն, ազին ծաղիկ:

Աղւէսն եկեր նստեր գեղին,

Երկար պոչը ծուր վզին,

Աչքն է տնկեր մեր խորոզին —

Այն գող աղւէսն, ազին ծաղիկ:

Յանկարծ կանչեց տատըս պառաւ.

«Ամա՛ն, հասէք, տարաւ, կերաւ.

Գլխիս այս ինչ փորձանք բերաւ,

Անտէր աղւէսն, ազին ծաղիկ:

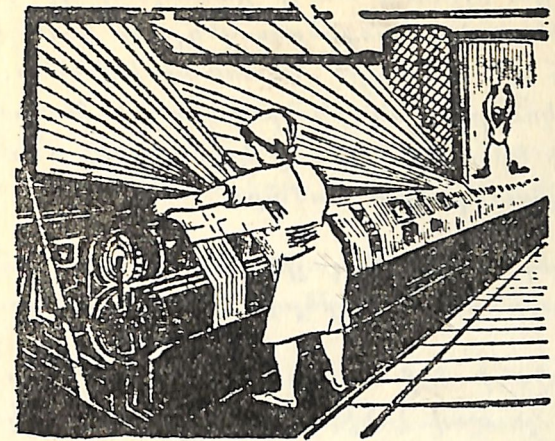
Ա՛յ, իմ խորոզ, կարմիր խորոզ,
Ման կուգայիր գոռոզ, գոռոզ.
Փետուրդ փռեց ողջ դար ու փոս
Այն չար աղւէսն, ագին ծաղիկ:

Աղւէս, աղւէս, փոքրիկ դազան,
Ոտքերըդ կարճ ու խիստ վազան,
Շներն ամեն քեզ չի հասան,
Ճարպիկ աղւէս, ագին ծաղիկ:

1. Աղւէսն ինչո՞ւ գիւղ էր եկեր:

2. Հասա՞ւ իր նպատակին:

1. Հետեւեալ բառերով կազմեցէ՛ք բարդ բառեր. — մոխիր ու աման, լուր եւ տալ, բագուկ եւ աքոռ, շուրջ եւ գգեստ, բարի եւ սիրտ, նամակ եւ տուփ, հեռու եւ գիր, օձ եւ պտոյտ, գայն եւ կարմիր, միտք եւ ոչխար:

Լ Ե Ն Ի Ն Ա Կ Ա Ն

Շիրակի դաշտին մէջ, Արփա Չայ գետին եզերքը շինւած է Խ. Հայաստանի երկրորդ մեծ քաղաքը, Լենինականը: 1925-ին երկրաշարժի պատճառով մեծաւ մասամբ հիմնայատակ եղաւ այս քաղաքը, իսկ Խորհրդային Իշխանութեան օժանդակութեամբ այժմ վերակառուցւած է եւ Խ. Հայաստանի ամենէն գեղեցիկ քաղաքն է 75 հազար բնակչութեամբ:

Այս քաղաքի մէջ էր որ 1920 թւին ծագեցաւ առաջին յեղափոխութիւնը որ Մայիսեան ապստամբութիւն կը կոչուի եւ որու նպատակն էր տապալել Դաշնակցական կառավարութիւնը եւ Խորհրդային Իշխանութիւն հաստատել Հայաստանի մէջ:

Քաղաքը ունի ընդարձակ հրապարակ մը, որու մէկ կողմ Քաղխորհուրդի մեծ եւ գեղեցիկ շէնքն է, իսկ միւս կողմը Լենինականի Պետական Հիւրանոցը: Քաղաքը հարուստ է պարտէզներով՝ որոնցմէ մէկի մէջ գետեղւած է Լենինի արձանը, իսկ միւսի մէջ է պետական երկրորդ թատրոնը: Այս տեղ է հիւսւածեղէնի գործարանը, որուն

մէջ ներկայիս 5,000-է աւելի բանւորներ կը գործեն: Երկաթուղային աշխատանքներու կեդրոնը նոյնպէս այս քաղաքի մէջն է: Առանձին հաստատութիւններ, հիւանդանոցներ, աղօթքներ եւ բնակարանային թաղամասեր կառուցած են երկաթուղիի նոր կայարանին մօտերը, երկաթուղային բանւորներու համար:

Մսի գործարան մ'ալ շինուած է, որ իր տեսակի մէջ ամենակատարեալն է խորհրդային երկիրներու մէջ:

Այս շրջանի մէջ ճակնդեղի մշակութիւնը շատ առաջ կ'երթա եւ շուտով Լենինականի մէջ պիտի կառուցուի Խ. Հայաստանի առաջին շաքարի գործարանը:

Լենինականի դիրքը բարձր է եւ օդը մաքուր:

1. Լենինականի ի՞նչ աղէտ պատահեցաւ քանի մը տարի առաջ:
2. Այսօր ի՞նչ վիճակ ունի Լենինականը:
3. Ո՞րն է Լենինականի գլխաւոր արդիւնաբերութիւնը:

1. Հետեւեալ բառերով եւ մասնիկներով կազմեցէ՛ք ածանցեալ բառեր. — մայր, գոյն, մանուկ, գոհ մեծ, աղ, առակ, բարի, խորհուրդ, բռնուկ, ծաղիկ. ալ, դժ, ութիւն, ի, իկ, ան, այիւն, անց, ական:

Կ Ա Տ Ո Ւ Ի Զ Ա Գ Ը

Գուրգէնն ու Աննիկը քոյր ու եղբայր էին: Անոնք կատու մը ունէին: Գարնան ատեն կատուն կորսեցաւ: Մանուկները ամեն տեղ փնտռեցին զայն ու չգտան:

Անգամ մը անոնք կը խաղային շտեմարանին մօտ: Իրենց գլխի վերեւէն ինչ որ թոյլ ձայներ կը լսէին — «միաու, միաու»:

Գուրգէնը սանդուխէն բարձրացաւ շտեմարանի տանիքը: Աննիկը վարը կեցած, շարունակ կը հարցնէր. «գտա՞ր, գտա՞ր»: Գուրգէնը չէր պատասխաներ: Վերջապէս ան կանչեց. «գտա՛, մեր կատուն է... ան ձագեր ունի, ի՞նչ հրաշալի՛ են, շո՛ւտ, հոս եկուր»:

Աննան վազեց տուն, եւ կաթ բերաւ կատուին:

Ձագերը հինգ հատ էին: Երբ անոնք քիչ մը մեծցան, սկսան դուրս գալ այն անկիւնէն, ուր ծնած էին: Երեխաները իրենց համար ընտրեցին անոնցմէ մէկը, որը գորշ էր, սպիտակ թաթիկներով, — եւ տուն տարին: Մայրիկը այդ կատուի ձագը թողուց երեխաներու համար, իսկ մնացածները բաժնեց դրացիներուն: Երեխաները կը կերակրէին կատուի ձագը, կը խաղային ու կը քնանային անոր հետ:

Անգամ մը երեխաները գացին ճամբու վրա խաղալու եւ իրենց հետ վերցուցին կատուի ձագը:

Քամին կը շարժէր ճամբու վրա թափուած ծղոտը, կատուի ձագը կը խաղար ծղոտի հետ, երեխաները կ'ուրախանային: Յետո անոնք ճամբու մօտ թրթնջուկ գտան, զնացին հաւաքելու, եւ մոռցան կատուի ձագը:

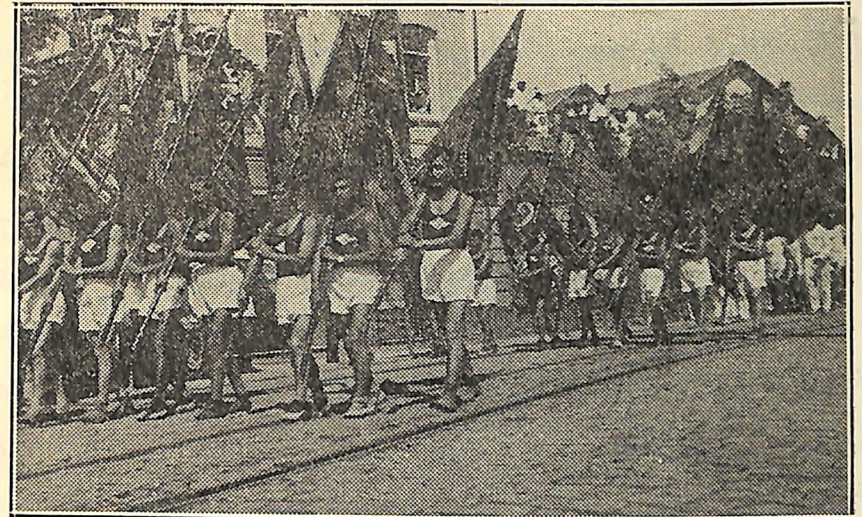
Յանկարծ անոնք լսեցին, որ մէկը բարձրաձայն կը դուռա. «դէպի ետ, դէպի ետ»: Ու տեսան, որ կը թռչի ձիաւոր որսերդ մը, իսկ անոր առջեւէն՝ երկու շուն, որոնք տեսան կատուի ձագը եւ ուղեցին բռնել զայն: Իսկ այդ յիմար ձագը, փոխանակ փախչելու, նստեր էր, մէջքը ծռեր ու մտիկ կ'ընէր շուներուն: Աննիկը վախցաւ շուներէն եւ փախաւ անոնցմէ: Գուրգէն, ինչքան որ ուժ ունէր, վազեց եւ շուներու հետ միասին մօտեցաւ կատուի ձագին: Շուները կ'ուզէին «հա՛փ» ընել կատուի ձագը, բայց Գուրգէնը ինկաւ անոր վրա եւ պաշտպանեց զայն:

Որսորդը վրա հասաւ եւ վռնտեց շուները:

Գուրգէնը կատուի ձագը տուն բերաւ եւ ալ դաշտ չէր տաներ:

1. Ինչո՞ւ կորսւեր էր կատուն:
2. Ինչո՞ւ դրացիներուն բաժնեցին կատուի ձագերը:
3. Գուրգէնը ի՞նչ վտանգէ ազատեց կատուի ձագը:

1. Որոշեցէ՛ք վերի գրութեան առաջին հատածի բոլոր բառերու տեսակները: Օրինակ՝ հայրենակցականները ոգեւորութեամբ կը շինեն իրենց նոր աւանները: Հայրենակցականները — հասարակ աւան. ոգեւորութեամբ — մակբայ. կը շինեն — բայ. իրենց ստացական ածական. նոր — որակական ածական եւայլն:

Խ. ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ 14-ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

Ամիսներէ ի վեր մենք բոլորս ալ, Շահումեան Դպրոցի աշակերտներս, անհամբեր կ'սպասէինք Խ. Հայաստանի տարեդարձի տօնակատարութեան: Մեր վարժուհին մեզի պատմած էր թէ այդ տօնակատարութեան մենք ալ պիտի մասնակցէինք թէ երգով եւ թէ դրօշազարդ տողանցքով:

Վերջապէս եկաւ Նոյեմբեր 29-ը: Մենք Խ. Հայաստանի դրօշակներ բարձր բռնած, յաղթական տողանցք կատարելէ վերջ, բուռն ծափերու մէջ նստանք մեզի յատկացւած նստարաններու վրա:

Հսկայական սրահը ծայրէ-ծայր լեցւած էր, շատերն ալ կանգնած էին ոտքի վրա, որովհետեւ պարապ նստարան չկար: Բեմին ճակատը խոշոր տառերով գրւած էր՝ «Կեցցէ

Խ. Հայաստանը», «Կեցցէ Խորհրդային Մեծ Միութիւնը»:
Ամեն կողմ կը բարձրանային տօնակատարութեան մաս-
նակցող կազմակերպութիւններու դրօշակները,— իրենց
յատուկ նշանաբաններով: Բեմի կեդրոնը դրած էին երկու
խոշոր ցուցաաւախաւիներ, որոնց վրա կարդացի.— «Կանգ-
նինք Խ. Հայաստանի կողքին, Անդամակցինք ՀՕԿ-ին»,
եւ «Աջակցինք Խ. Հայաստանի առողջապահական ճակա-
տին, անդամակցինք ՊՀԿԽ-ին»: Իսկ անոնց մօտ կը տես-
նուէին հայրենակցականներու դրօշակները իւրայատուկ
նշանաբաններով.— «Շինենք Նոր Սերաստիան», «Կառու-
ցանենք Նոր Արաբկիրը», «Շինենք Նոր Քղին» եւ բազմա-
թիւ ուրիշներ: Դեռ ես կը ջանայի կարդալ այդ նշանաբան-
ները, երբ Խ. Հայաստանի Պետական Քայլերգի հնչում-
ները ոտքի հանեցին ամբողջ սրահը:

Որոտընդօստ ծափերու մէջ ատենապետը հանդէսը
բացած յայտարարեց եւ բացատրեց օրւան նշանակու-
թիւնը: Անոր յաջորդեցին շատ մը խօսողներ, որոնց տւած
բացատրութիւնները պարզ դարձուցին թէ Խորհրդային Ի-
րաւակարգը մեծ բարիքներ տւած է մեր երկրին:

1. Ո՞ր կազմակերպութիւնները Խ. Հայաստանի բարեկամ են:

2. Ի՞նչպէս սկսաւ հանդէսը:

3. Ի՞նչ տպաւորութիւնով հեռացան ներկայները:

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ԹՈՒՄԱՆԵԱՆ

Յայտնի բանաստեղծ Յովհաննէս Թումանեանը ծնած
է Լոռի:

Ան մեծ վարպետութեամբ երգած է Լոռիի եւ Հայաս-
տանի աշխատաւոր ժողովուրդի հեքեաթներն ու աւանդա-
վէպերը:

Յովհաննէս Թումանեան եղեր է հայ աշխատաւոր ժո-
ղովուրդի հարազատ բանաստեղծը: Երգած է անոր ամ-
բողջ սպրումները մեծ յուզումով եւ արձանագրած է անոր
դժգոհութիւնն ու պայքարը տիրող անարդարութիւննե-
րու եւ կեղեքիչներու դէմ:

Նա մանուկներու բարեկամն էր, եւ գրած է անոնց
համար շարք մը գեղեցիկ պատմածքներ եւ բանաստեղ-
ծութիւններ, ինչպէս՝ «Գիքորը», «Սասունցի Դաւիթը»
եւ «Շունն ու Կատուն»:

* * *

Յովհաննէս Թումանեան շատ երկար չապրեցաւ Հա-
յաստանի խորհրդայնացումէն յետո: Բայց իր կեանքի
վերջին մէկ քանի տարիներուն ան մեծ ծառայութիւն ըրաւ
Խորհրդային Իշխանութեան:

Բանաստեղծը եկաւ Պոլիս, գաղութներու մէջ գտնուող
հասարակական կազմակերպութիւններու օժանդակութիւ-

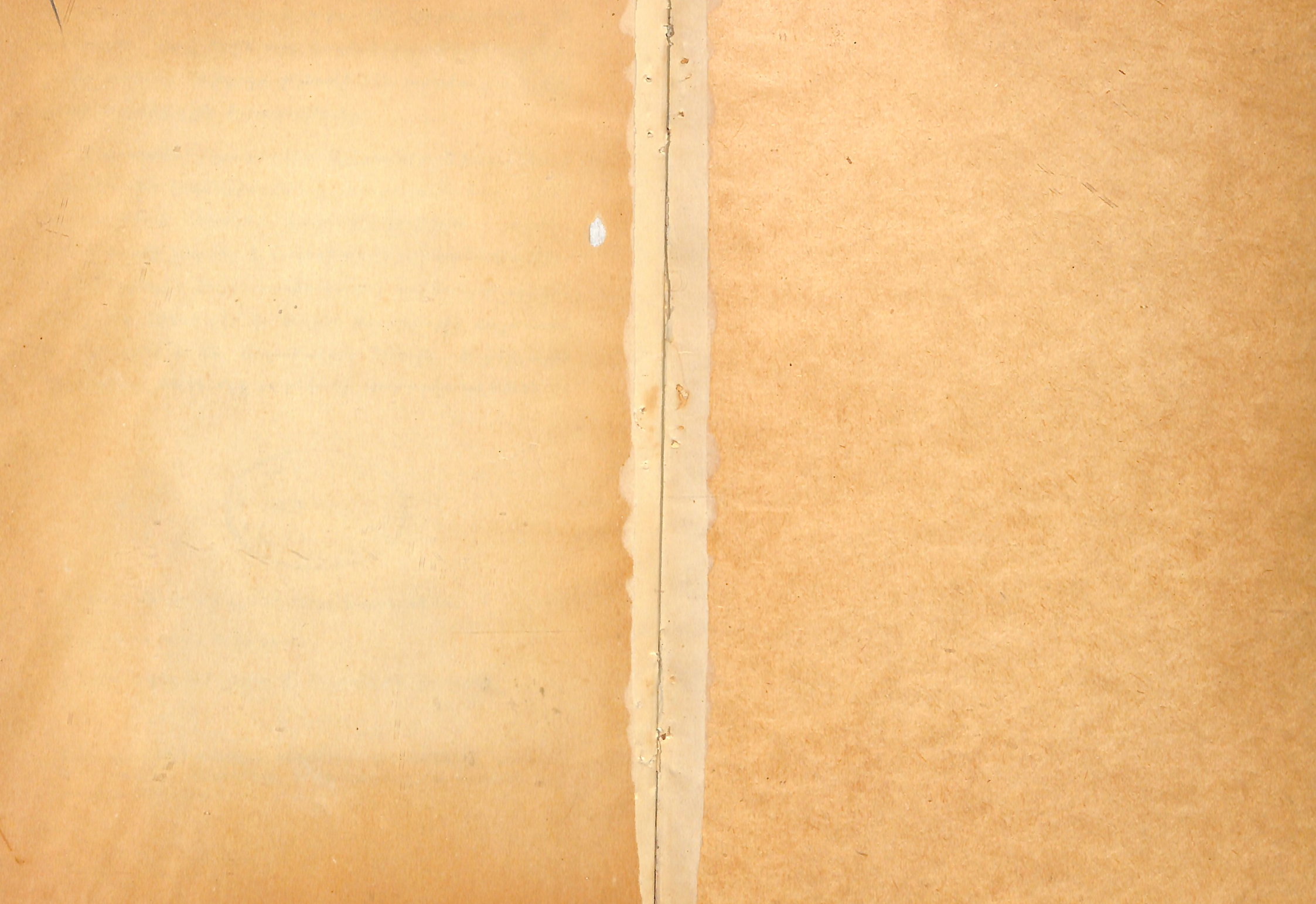
նը ապահովելու համար Խորհրդային Հայաստանին: Ան ձխողեցաւ, որովհետեւ այդ կազմակերպութիւններու գը-
լուխը գտնուող մարդիկը թշնամիօրէն տրամադրուած էին
դէպի Խորհրդային Իշխանութիւնը:

Հայաստան վերադարձին Ալեքսանդր Միասնիկեանի
հետ միասին կազմեցին ՀՅԿ-ը, որ գաղութահայ աշխա-
տաւորութեան մեծագոյն կազմակերպութիւնն է այօր:
ՀՅԿ-ն արդէն դարձեր է գաղութահայ աշխատաւորութիւ-
նը Խորհրդային Հայաստանին կապող ամենահզօր օղակը:
Անոնք, որ ՀՅԿ-ի դէմ կը կուրին՝ Խորհրդային Հայաստա-
նի թշնամիներն են: Անդամակցել ՀՅԿ-ին, Խորհրդային
Հայաստանի ամեն մէկ բարեկամի պարտականութիւնն է:

1. Յ. Թումանեանի ո՞ր գրութիւնները կարդացած ես:
2. Թումանեան ինչո՞ւ Պոլիս եկաւ:
3. Ի՞նչպէս կարող եմ յարգել Յ. Թումանեանի յիշատակը:

-
1. Վերի գրութեան գտեցէ՛ք անունները, դերանունները, ածական-
ները, բայերը, մակբայները, եւ շաղկապները, ու առանձին սիւ-
նակներու մէջ գրեցէ՛ք:

«Ազգային գրադարան»

NL0248248

11

18665